
**Perhehoitoyksikkö Kanervan
sijaisvanhempien kokema tuen tarve**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2013

Saara Hintikka

Maija Mäenpää

LAHDENSIVU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagoginen sosiaalityö, Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijät	Saara Hintikka, Maija Mäenpää	Vuosi 2013
Työn nimi	Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhempien kokema tuen tarve	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Kanta-Hämeen alueella toimiva Perhehoitoyksikkö Kanerva, jonka tehtävänä on sijaisvanhempien rekrytointi, koulutus ja tukeminen. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhempien kokemuksia tuen tarpeesta. Aihe oli ajankohtainen, koska Perhehoitoyksikkö Kanerva oli aloittanut toimintansa 1.1.2012, eikä sen sijaisvanhemmille ollut vastaavaa tutkimusta aikaisemmin tehty. Tutkimuksen taustalla vaikutti myös vuoden 2012 alusta voimaan tullut lakimuutos, jonka mukaan lapsia sijoitettaessa perhehoito tulee asettaa ensisijaiseksi vaihtoehdoksi (LSL 50 §).

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä olivat sijaisperhetoimintaa ohjaavat lastensuojelua ja perhehoitoa määrittelevät lait. Opinnäytetyössä käsiteltiin myös tuen merkitystä ja kokemuksellisen tiedon luonnetta. Tutkimusta ja teoriaa on lähestytty eettisesti hyväksyttävien periaatteiden näkökulmasta. Aineistonkeruumenetelmänä tässä laadullisessa tutkimuksessa käytettiin kyselyä.

Tutkimus osoitti, että sijaisvanhemmat kokevat pääasiallisesti selviävänsä tehtävästään itsenäisesti tai jo valtakunnallisesti vakiintuneiden tukien avulla. Kuitenkin monenlaisia tukimuotoja kaivataan erilaisten perheiden erilaisiin tarpeisiin sovellettavaksi. Tueksi koetaan sekä suoraan perheelle kohdistetut tukimuodot, että sijaisperheiden hyvinvoinnin lisääminen verkostojen luomisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta. Sijaisvanhemmat odottavat tukea pääasiassa sosiaalityöntekijöiltä. Merkittävimmiksi tukimuodoiksi tutkimuksessa nousivat henkinen tuki, tiedottaminen ja koulutus.

Avainsanat lastensuojelu, sijaishuolto, perhehoito, tukimuodot

Sivut 40 s, + liitteet 5 s.

Lahdensivu
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical Social Work, Sociopedagogical Education

Authors Saara Hintikka, Maija Mäenpää **Year** 2013

Subject of Bachelor's thesis Need for Support Experienced by Foster Parents at Foster Care Coordination Unit Kanerva

ABSTRACT

The thesis was carried out in co-operation with Foster Care Coordination Unit Kanerva. Foster Care Coordination Unit Kanerva is responsible for recruiting, training and supporting foster parents. The purpose of this study was to explore their foster parents' experiences of need for support. The thesis was topical, because Foster Care Coordination Unit Kanerva began operating on 1st of January 2012 and the target group had not been studied before. A significant reason was also the law reform in the beginning of 2012 which started prioritizing family care over institutional care.

Child Welfare Act and Family Care Act constitute the most important theoretical background of this study. The topic of the thesis has not been explored much earlier. The thesis was qualitative and the research method was inquiry. The study took into consideration the ethical principles of social services.

The results prove that foster parents mostly cope independently or with nationally established support. However, the study also indicated that more diverse support methods are needed to meet the various needs of the families. As support, the foster parents regarded both support aimed directly at the families and enhancing the wellbeing of foster families by means of networking and social influence. Mostly, the foster parents expect support from social workers. The study showed that the most important support forms were emotional support, sharing information and training.

Keywords Child welfare, foster care, family care, support forms

Pages 40 p + appendices 5 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	LASTENSUOJELU	2
2.1	Perhe.....	3
2.2	Perhetyö.....	4
2.3	Huostanotto.....	5
2.4	Sijoittaminen	6
2.5	Sijaishuolto.....	7
3	PERHEHOITO	8
3.1	Sijaisvanhemmuus.....	9
3.2	Sijoitettu lapsi.....	9
3.3	Arki.....	10
4	SIJAISVANHEMPIEN TUKEMINEN	11
4.1	Kokemus tuesta	12
4.2	Kokemus tuen tarpeesta ja saatavuudesta	13
4.3	Sijaisvanhempien tukimuodot	13
4.3.1	Taloudellinen tuki.....	14
4.3.2	Oikeus vapaaseen	14
4.3.3	Työnohjaus	15
4.3.4	Vertaistuki	15
4.3.5	Koulutus	16
4.3.6	Muut tukimuodot.....	16
5	PERHEHOITOYKSIKKÖ KANERVA	17
6	LAADULLINEN TUTKIMUS	18
7	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
8.1	Aineiston analysointimenetelmät ja teemoittaminen	21
8.2	Tutkimuksen luotettavuus	22
9	TUTKIMUSTULOKSET	23
9.1	Henkinen tuki, yhteydenpito ja tavoitettavuus.....	24
9.2	Tiedottaminen.....	25
9.3	Koulutus	26
9.4	Vertaistuki ja työnohjaus.....	26
9.5	Vapaiden ja arjen tukeminen.....	27
9.6	Asiakassuunnitelma.....	28
9.7	Parasta sijaisvanhemmuudessa.....	29

10 JOHTOPÄÄTÖKSET	30
10.1 Sijaisvanhemman työtä tukevat ammattilaiset	31
10.2 Perhehoitajan osaamisen vahvistaminen	31
10.3 Tavoitteellisuuden ja tiedotuksen merkitys	32
10.4 Tukeminen ja läsnäolo arjessa.....	33
11 POHDINTA.....	34
11.1 Kokemus tutkimuksen aiheena.....	35
11.2 Kehitysehdotukset	36
11.3 Tutkimus opinnäytetyönä.....	36
LÄHTEET	37

Liite 1	Kyselyn saatekirje
Liite 2	Kysely sijaisvanhemmille
Liite 3	Kyselyn saatekirje 2

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisperheiden vanhempien kokemaa tuen tarvetta. Aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen, koska lastensuojelulaki muuttui 1.1.2012. Lainmuutoksen myötä lapsia sijoitettaessa perhehoito asetetaan ensisijaiseksi vaihtoehdoksi (LSL 50 §). Lapsen edun turvaamiseksi ja lain asettamien vaatimusten täyttämiseksi tarvitaan lisää sijaisperheitä. Sijaisperheiden saamaa tukea tulee kehittää, jotta sijaishuoltoa pystytään tulevaisuudessa järjestämään muuttuneen lain edellyttämällä tavalla.

Sijoitetut lapset kuuluvat omaan erityisryhmäänsä. Lasten oikeudet eivät aina toteudu heidän synnyinympäristössään, vaan yhteiskunnalta vaaditaan toimenpiteitä näiden oikeuksien turvaamiseksi. Sijaisvanhemmilla on suuri merkitys perheisiin sijoitettujen lasten elämässä. Lastensuojelun perhehoidolla pyritään lapsen hyvän arjen mahdollistamiseen ja lasten oikeuksien turvaamiseen.

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa sijaisperheiden kokemaa tuen tarvetta riittävän laajasti ja luotettavasti, jotta Perhehoitoyksikkö Kanerva pystyisi hyödyntämään tutkimuksen tuloksia oman työnsä suunnittelussa ja kehittämisessä. Perhehoitoyksikkö Kanervaa kiinnosti erityisesti se, minkälaista tukea sijaisperheet kokevat tarvitsevansa, ei niinkään se, minkälaisia tukimuotoja heillä on ennen ollut tarjolla (Koskinen, haastattelu 1.3.2012). Sijaisperheitä tukevat organisaatiot ovat erilaisia, joten sijaisperheiden kokemaa tuen tarvetta tulee tutkia paikallisesti, jotta tarpeisiin pystytään parhaiten vastaamaan.

Tutkimus oli kvalitatiivinen, koska tavoitteena oli vastata laadullisiin kysymyksiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 151–152). Tutkimusmenetelmänä käytettiin lomakekyselyä, koska haluttiin selvittää kaikkien Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhempien näkemys asiasta. Tutkimus toteutettiin ja raportoitiin yleisesti hyväksytyjen normien mukaisesti.

Lastensuojelun perhehoidossa yhdistyy ammattilaisen toiminta, sekä yksityisenä pidetyn vanhemmuuden tuomat elementit. Lastensuojelusta saadaan esille vain osittainen kuva aina kulloisenkin toimijan näkökulmasta. Tämän osittaisuuden muistaminen on tärkeää, koska lastensuojelusta nousee esille erilaisia asioita riippuen näkökulmasta. (Pösö 2007, 69–71.) Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää kokemuksellista tietoa juuri sijaisvanhempien näkökulmasta. Keskeisiä käsitteitä tässä opinnäytetyössä ovat lastensuojelu, perhehoito, sijaishuolto ja tukimuodot.

Raportissa edetään yleisestä yksityiskohtaisempaan tarkoituksena avata ensin toiminnan perustalla olevaa todellisuutta ja asiaa sääteleviä lakeja. Teoriassa edetään koko ajan tarkemmin juuri tähän tutkimukseen liittyviin käsitteisiin. Yhteistyökumppani Perhehoitoyksikkö Kanerva esitellään tarkemmin teoriaosuuden jälkeen, jotta voidaan ymmärtää sen toimintaympäristö ja merkitys.

2 LASTENSUOJELU

Sijaishuolto ja sijaisvanhempien toiminta perustuu lastensuojelulakiin ja asiaa koskeviin yleisiin periaatteisiin ja säädöksiin. Lastensuojelun pääperiaatteiden hahmottaminen on välttämätöntä, jotta voi ymmärtää tämän tutkimuksen tarkoituksen ja merkityksen. Tässä kappaleessa avataan lastensuojelun käsitteitä sijaisperhetoiminnan näkökulmasta.

Kaikilla ihmisillä on ihmisoikeudet, jotka perustuvat YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeusjulistukseen (1948). Lasten oikeudet on määritelty erikseen YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa (1989). Suomi on sitoutunut noudattamaan näitä yleissopimuksia, ja Suomen lainsäädäntö pohjautuu niihin. Lastensuojelujärjestelmä ja sitä määrittelevä laki on laadittu, jotta Suomessa pystyttäisiin takaamaan myös lasten oikeuksien toteutuminen. Lasten oikeuksien turvaaminen ja lasten suojeleminen on yleisesti jokaisen velvollisuus, ja se koetaan yhteiskunnallisena asiana (Barker & Hodes 2006, 15). Suomen lastensuojelulaissa on nostettu esille erityisesti lapsen kasvun ja kehityksen suojelemaan liittyviä asioita.

Lastensuojelun lähtökohtana on lapsen etu, ja se on otettava huomioon kaikissa lastensuojelun prosesseissa erilaisia ratkaisuja pohdittaessa. Tarkoituksena on lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen. Lastensuojelutoiminnan on oltava hienovaraista ja avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia. (LSL 4 §.) Avohuollon tukitoimet ovat perheelle vapaaehtoisia, ja niitä tarjotaan yleensä kotona vanhempiensa kanssa asuville lapsille ja heidän perheilleen. Lastensuojelulaissa (2 §) todetaan, että lastensuojelun tehtävänä on lasten suojelemisen lisäksi tukea henkilöitä, joiden vastuulla on lapsen kasvatus ja huolenpito.

Lievimmän mahdollisen puuttumisen periaate lastensuojelussa tarkoittaa puuttumista perheen yksityisyyteen mahdollisimman lievin toimenpitein. Perheitä tulee kuitenkin tukea mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta pystytään auttamaan ennen kuin ongelmat pääsevät kasautumaan. Tuki muotoillaan kulloinkin perheen tilanteeseen sopivaksi, joten erilaisten perheiden tuen muodot voivat vaihdella hyvin paljon. Joskus ongelmat voivat kuitenkin kasautua, mikäli avohuollon toimenpiteet eivät ole riittäviä tai eivät vastaa perheen yksilöllisiin tarpeisiin. (Räty 2004, 85–86.)

Työntekijänkin näkökulmasta tilanteet voivat olla ristiriitaisia, koska perhettä tulee tukea ja auttaa, mutta samanaikaisesti työntekijällä on velvollisuus kontrolloida ja puuttua, mikäli lapsen etu sitä vaatii. Toisinaan avohuollon toimenpiteillä yritetään auttaa perhettä hyvin kauan, vaikka auttaminen olisi tehotonta. Tällöin lapset voivat joutuvat elämään haavoittavissa olosuhteissa pitkään. (Pösö 2007, 65.) Joskus taas perhe ja sen ongelmat voidaan löytää vasta, kun tilanteet ovat ehtineet kehittyä lasten kannalta jo hyvin vahingollisiksi. Tällöin perheen tilanteeseen joudutaan puuttumaan suoraan voimakkain keinoin.

Lastensuojelun tavoitteiden asettaminen ja lasten elämän ongelmiin puuttuminen on riippuvainen siitä, mitä yleisesti yhteiskunnassa pidetään hyvänä (Pösö 2007, 77). Yleisesti lastensuojelutoiminnan taustalla vaikuttaa ajatus kaikkien lasten oikeudesta lapsuuteen. Lasten hyvinvoinnin lisäämiseksi lapsen perheelle tarjotaan palveluja ja tukea, joiden oletetaan tukevan lapsen kehitystä ja kasvua. Toimintaa tulee aina myös arvioida, jotta voidaan varmistua hyvinvoinnin välittymisestä lapselle. (Törrönen & Vorananen 2004, 162.)

Lastensuojelussa painottuvat hieman eri asiat riippuen siitä, tarkastellaanko sitä suojelevasta vai hyvinvointia tuottavasta näkökulmasta. Tapa ajatella lastensuojelua nimenomaan suojelun näkökulmasta on perinteinen. Suojelun tavoitteena on välttää riskitekijöitä ja poistaa ongelmia lapsen elämästä. Hyvinvoinnin näkökulma lastensuojelussa on syntynyt myöhemmin yhteiskunnallisten muutosten myötä. Se pitää suojelun lisäksi erityisen tärkeänä lapsen hyvän elämän edistämistä. (Pösö 2007, 72.)

On tärkeää, että lastensuojeluprosessin jokaisessa vaiheessa kaikki asianosaiset tietävät kyseessä olevat epäkohdat ja vaihtoehdot, joilla epäkohtiin voidaan puuttua. Jokaisella asianosaisella on oltava mahdollisuus tuoda asiaan liittyvät mielipiteensä esille. Viranomaisten päätökset ja niiden perusteet tulee antaa tiedoksi asiakkaille. Lasten kohdalla on huomioitava heidän ikänsä ja kehitystasonsa niin, ettei saatu tietoa vahingoita kehitystä tai läheissuhteita. (Räty 2004, 88, 97–100; Saastamoinen, luento 4.9.2012.)

Asiakassuunnitelma laaditaan jokaiselle lastensuojelun asiakkaalle yhteistyössä lapsen ja tämän huoltoon osallistuvien tahojen kanssa. Tavoitteena on kirjata ylös tuen tarpeet sekä toimet, joilla tarpeisiin pyritään vastaamaan. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös eri tahojen eriävät mielipiteet. Lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, jolla tulee olla tehtävään vaadittava asiantuntemus ja ammatillinen kelpoisuus. (LSL 13b §, 14 §, 30 §.)

2.1 Perhe

Perinteisesti parisuhdetta on pidetty perheen perusyksikkönä. Tunnusomaisena piirteenä perheille on yleensä se, että ne koostuvat eri sukupuolista ja eri-ikäisistä jäsenistä. Perheeseen lasketaan kuuluvaksi usein myös ihmisiä eri sukupolvista. Perheessä yksilöiden väliset suhteet poikkeavat muissa ryhmissä ja yhteisöissä ilmenevistä suhteista. Esimerkiksi keskinäisen vastuun ja lojaalisuuden tunne, sekä tunne huolenpidon ja hoivan velvollisuudesta kuuluvat nimenomaan perhesuhteisiin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 10.)

Jokainen yksilö määrittelee perheeseensä kuuluvat jäsenet omalla tavallaan. Määrittelyt perheestä ovatkin moninaisia, muuttuvia ja perustuvat tunteisiin. Perhe yksikkönä ei ole pysyvä, vaan saattaa muuttua esimerkiksi vanhempien avioeron myötä, mutta myös yksilön kokemus perheestään voi muuttua. Perhe-elämän arvot ja tapa elää vaihtelevat suuresti eri perheiden kesken. (Pohjola 2005, 43, 49; Rönkkö & Rytönen 2010, 98.)

Se, millaisena perhe nähdään ja ymmärretään, on vahvasti kulttuuri- ja aikasidonnaista. Myös hyvän lapsuuden käsite ymmärretään eri tavoin eri näkökulmasta tarkasteluna. (Pohjola 2005, 48–51.) Perhe määrittää voimakkaasti jokaisen jäsenensä kasvua ja kehitystä. Yhtä perheenjäsentä ei pystytä onnistuneesti tukemaan, jos perheen toimintakulttuuri vastustaa yksilön muutosta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 38.) Toisaalta systemisen ajattelutavan mukaisesti vaikuttamalla yksilöön voidaan saada aikaan muutoksia myös koko perheessä, koska perhe nähdään vuorovaikutuksellisen järjestelmänä. Kaikki perheen jäsenet vaikuttavat toisiinsa ja ovat itse vaikutusten kohteena. Tällöin roolien merkitystä perheissä pidetään hyvin tärkeänä. Esimerkiksi lapsen rooli perheessä vaatii vanhemman vastaroolin. Perhe on myös osa ympäröivää yhteiskuntaa ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa sen kanssa. Jokaisen perheenjäsenen muut yhteisöt eri yhteiskunnan sektoreilla, kuten lasten koulut ja vanhempien työyhteisöt, vaikuttavat koko perheen todellisuuteen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 92, 99, 108.)

2.2 Perhetyö

Perhetyön tarkoituksena on aina tukea perheitä. Käsite on moninainen ja sitä käytetään toisistaan hyvin paljon eriävistä työmuodoista. Perhetyötä tehdään monissa eri organisaatioissa, ja sen erilaisista muodoista käytetään hyvin kirjavasti erilaisia nimiä. (Heino, Berg & Hurtig 2000, 10.) Arkikielessä emme edes havaitse kaikkien erilaisten palvelujen olevan perhetyötä, eikä asiakkaan roolissa palvelujen lokeroiminen olekaan merkityksellistä. Esimerkiksi kaikille perheille tarkoitetut neuvolapalvelut ovat perhetyötä (Saarnio 2004, 248), vaikka yleisimmin perhetyöksi kuitenkin mielletään perheen auttamiseksi tarjotut lastensuojelun erityispalvelut. Usein perhetyötä tehdään perheen omassa kodissa.

Perheen tuen tarpeet ovat perhetyön peruslähtökohtana. Ammattilaisten tulee ymmärtää työnsä merkitys ja sen vaikutukset. Yksittäinen perhe tulee nähdä kokonaisuutena, jossa kaikki yhteisön jäsenet vaikuttavat toisiinsa. Tärkeää on suunnitella perhetyö tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi, jotta tarvittavat palvelut pystytään kohdentamaan yksilöllisesti. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–29.) Tarkoituksena on tukea perhettä sitä kohtaavien haasteiden käsittelyssä. On oleellista muistaa, että haasteet eivät välttämättä nouse aina perheen sisältä, vaan myös yhteiskunnalliset riskit tulee ottaa huomioon. (Nätkin & Vuori 2007, 18–20.)

Perhetyö on työskentelyä perheiden elämäntilanteiden muutoksissa ja ihmiselämän perustarpeiden kanssa. Se on arjessa selviytymisen tukemista, jolloin tunteilla on suuri merkitys ja pienilläkin toimilla voidaan vaikuttaa hyvinvoinnin lisääntymiseen. (Uusimäki 2005, 40–41.) Ehkäisevän perhetyön tarkoituksena on tarjota tukea varhaisessa vaiheessa ja torjua ongelmia ennakolta. Kriisivaiheen perhetyö puolestaan on perheen tukemista silloin, kun perhettä on kohdannut jokin kriisi. Korjaava perhetyö taas on pitkäaikaisten ongelmien selvittelyä ja turvallisuuden takaamista perheessä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29.) Toisaalta perhetyön määritelmät ovat aina lähtöisin siitä kontekstista, missä työtä tehdään. Esimerkiksi lastensuojelussa työ voi samanaikaisesti olla sekä korjaavaa että ennalta ehkäisevää. Jo syntyneitä ongelmia ja vaurioita voidaan korjata samanaikaisesti, kun pyritään välttämään tulevien riskitekijöiden mahdollisesti aiheuttamia vahinkoja.

Erilaiset tilanteet perheissä vaikuttavat siihen, millaiseksi perhetyö muodostuu. Lastensuojelussa keskitytään lapsen ja nuoren tukemiseen unohtamatta kuitenkin lapsen vanhempia, sisaruksia tai muuta läheistä verkostoa. (Nätkin & Vuori 2007, 17.) On tärkeää muistaa, että perheellä ei tarvitse olla ongelmaa, jotta sitä kohtaavista yhteiskunnallisista tukimuodoista voidaan käyttää käsitettä perhetyö. (Saarnio 2004, 248.) Perhetyö pitäisikin nähdä ensisijaisesti tavallisen arjen helpottajana, elämän laadun ja hyvinvoinnin lisääjänä, eikä niinkään ongelmatilanteisiin liittyvänä työnä (Nätkin & Vuori 2007, 14).

2.3 Huostaanotto

Vanhemmuus ja biologinen perhe ovat lähtökohtana yleiselle käsitykselle perheestä (Rönkkö & Rytönen 2010, 10). Arkikielessä vanhemmuus ja huoltajuus käsitetäänkin usein yhdeksi ja samaksi asiaksi. Laissa nämä käsitteet erotetaan toisistaan. Lapsen äiti, ja tavallisesti myös biologinen isä, saa automaattisesti lapsensa huoltajuuden tämän synnyttyä. Lapsen huolto voidaan kuitenkin uskoa jollekin toiselle henkilölle, mikäli lapsen vanhemmat eivät pysty täyttämään huoltajuuden vaatimuksia. Huoltajan tehtävänä on huolehtia lapsesta 18 ikävuoteen asti ja huolloksi määritellään lapsen hoito, kasvatusta ja lapsen asioista vastaaminen. (Kangas 2004, 106–109.)

Kun vanhemmat eivät kykene hoitamaan yhteiskunnan heille asettamia tehtäviä, yhteiskunta järjestää hoidon ja kasvatuksen turvaavat olosuhteet muulla tavoin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 108.) Huostaanotto on yhteiskunnan mahdollistama väliintulo, jolla rajataan lapsen huoltajien päätösvaltaa lasta koskevista asioista (Mikkola 2004b, 77). Vastuu lapsen arjen järjestämisestä siirtyy kunnan viranomaisille, joilla on oikeus tämän jälkeen päättää myös lapsen asuinpaikasta (Kangas 2004, 115–116).

Huostaanotto on luonteeltaan voimakkain lastensuojelutoimenpide, ja sillä puututaan voimakkaasti ihmisen yksityisyyteen. (Räty 2004, 86.) Laissa on selkeästi määritellyt perusteet ja edellytykset sille, milloin huostaanotto tulee tehdä, jotta yhteiskunta pystyy täyttämään sille asetetun vaatimuksen lapsen suojelemisesta. Huostaanotto voidaan tehdä vain, jos avohuollon

tukitoimet eivät ole riittäviä tai lapsen edun mukaisia. Lapsen huolenpidossa, kasvuolosuhteissa tai lapsen omassa käyttäytymisessä lapsen terveyttä ja kehitystä vakavasti vaarantavat tekijät ovat perusteita lapsen huostaanotolle. Huostaanotto voidaan tehdä vanhempien suostumuksella tai ilman suostumusta. (Saastamoinen, luento 4.9.2012.)

Lähtökohtaisesti huostaanotto on tarkoitettu väliaikaiseksi ratkaisuksi lapsen elämässä. Tavoitteena on, että perheen tukemisen myötä lapsen on mahdollista palata takaisin kotiinsa. (Mikkola 2004b, 77.) Kuten kaikissa lastensuojelutoimenpiteiden päätöksissä, myös huostaanottopäätöksissä ja huostaanoton purkamisessa tavoitteena on aina lapsen edun turvaaminen. Huostaanotto tulee purkaa, jos alkuperäisiä edellytyksiä huostaanotolle ei enää ole, mutta sitä ei voi kuitenkaan lopettaa vastoin lapsen etua. (Saastamoinen, luento 4.9.2012.)

Huostaanoton tarkoituksena ei ole katkaista lapsen ja vanhempien yhteyttä, vaan työtä lapsen parhaaksi pyritään jatkamaan edelleen yhteistyössä kaikkien asianosaisten kanssa. Esimerkiksi lastensuojelun asiakassuunnitelman laatimisessa lapsen vanhemmat ovat mukana, ja osana suunnitelmia on myös vanhempien ja lapsen yhteydenpidon suunnitteleminen. (LSL 30 §.)

2.4 Sijoittaminen

Sijoittaminen tarkoittaa lapsen hoidon järjestämistä kodin ulkopuolelle. Sijaishuoltoon sijoitettaessa se tulee arvioida lapsen edun mukaiseksi. (Saastamoinen, luento 4.9.2012.) On tärkeää ottaa huomioon lapsen tarpeet, joiden pohjalta tulee etsiä lapselle yksilöllisesti sopiva sijoituspaikka. Sijoittajalla on oltava riittävästi tietoa lapsen yksilöllisistä tarpeista ja toisaalta myös riittävästi tietoa sijoittamismahdollisuuksista, jotta sijoittamispäätös olisi mahdollisimman hyvä ja pysyvä. (Lastensuojelun Keskusliitto 2004, 5, 14–15.)

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle eli sijaishuoltoon perustuu yleensä lapsen huostaanottoon (Pösö 2004, 202). Huostaanoton lisäksi lapsi voidaan sijoittaa kiireellisen sijoituksen päätöksellä tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä. Perusteet ja edellytykset lapsen sijoittamiseen näillä päätöksillä ovat samat kuin huostaanotossa. Kiireellisen sijoituksen päätöksessä ja hallinto-oikeuden väliaikaisessa päätöksessä lapsen olosuhteet vaativat nopeaa toimintaa. Sijoitus päättyy, jos tarvetta sijoitukselle ei enää ole. Muutoin väliaikaiset päätökset päättyvät hallinto-oikeuden huostaanottopäätökseen. Lapsi voi myös olla sijoitettuna kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimenpiteenä, jälkihuollossa tai yksityisenä sijoituksena. Tällöin ei kuitenkaan puhuta sijaishuollosta. (Saastamoinen, luento 4.9.2012.)

Sijoittavalta kunnalta puuttuu sijoittamista ohjaava valtakunnallinen kriiteeristö, joka kattaisi monipuolisesti toimintaa määrittävät laatuvaatimukset. Sijoittajan toimintaan vaikuttaa epävarmuustekijöitä, kuten vuosittain vaihtuvat budjetit, jotka vaikeuttavat pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työtä. Myös sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus voi hankaloittaa sijoittamisen onnistumista, koska uusi työntekijä ei tunne perheen ja lapsen tilannetta. (Ketola 2008b, 39.)

2.5 Sijaishuolto

Sijaishuolto on huostaan otetun ja kiireellisesti tai väliaikais määräyksellä sijoitetun lapsen hoitamista ja kasvatusta kodin ulkopuolella. (LSL 49 §). Sijaishuoltoa järjestetään perheissä, laitoksissa ja ammatillisissa perhekodeissa (Pösö 2004, 206). Sijaishuoltopaikan toimintaa valvoo sijoittajakunta yhdessä sijoituskunnan ja aluehallintoviraston kanssa. Niiden tehtävänä on myös valvoa, että lapsen sijoitus tapahtuu lastensuojelulain mukaisesti. (LSL 79 §.) Suomessa sijaishuoltoa on tutkittu vähän, joten sen käsitteistöä on lähestyttävä lähinnä lainsäädännön kautta. Ulkomaisia tutkimuksia sijaishuollosta on jonkin verran, mutta niiden tulosten soveltaminen Suomeen on vaikeaa, koska sijaishuollon käytännöt voivat olla merkittävästi erilaisia eri maissa. (Valkonen 2008, 99.)

Lapsen kasvatukseen sijaishuollossa osallistuu yleensä ammattilaisten lisäksi muita kasvattajia. Tavoitteena on, että lapsen vanhemmat osallistuvat osaltaan myös sijaishuollossa olevan lapsensa kasvatukseen, mutta päävastuu arjen sujumisesta on sijaishuoltopaikan kasvattajilla. Sijaishuollossa olevalla lapsella on yleensä useita kasvu ympäristöjä ja -yhteisöjä, joten suunnitelmallisuus ja eri tahojen yhteistyö on hyvin tärkeää. Sijaishuolto onkin monimuotoinen kokonaisuus, jossa pyritään yhdistämään yksityisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden toiminnat ja päämäärät lapsen edun turvaamiseksi. (Pösö 2004, 202.)

Sijaishuollon tärkeimpänä tavoitteena on pyrkiä luomaan lapsen kasvulle ja kehitykselle vakaat olosuhteet. Sijaishuoltoa lasten arjen ympäristönä leimaa silti väliaikaisuus, koska tavoitteena on, että lapsi voisi palata vanhempiansa luokse. Tämä voi joskus johtaa sijoituskierteeseen, jossa välillä kokeillaan kotona asumista ja sen epäonnistuessa lapsi sijoitetaan uudelleen. (Pösö 2004, 203–204.) Kuitenkin on selvää, että sijoituksia on paljon erilaisia ja osa sijoituksista on jo alkaessaan pysyväisluonteisia tai muuttuvat sellaisiksi ajan kuluessa.

Yhteiskunnassa vallalla olevilla arvoilla on suuri merkitys sijaishuoltoon ja sitä kautta yksittäisen ihmisen elämään. Yhteiskunnassa voi korostua huoli siitä, että lapsia sijoitetaan aiheettomasti. Tästä voi seurata, että lapsia ei uskalleta sijoittaa silloinkaan, kun olosuhteet sitä vaatisivat. Lapset voivat joutua elämään haavoittavissa olosuhteissa pitkään. Toisaalta, jos korostetaan sijaishuollon vahvuuksia, voidaan turhaan ohittaa ne keinot, joilla perhettä tuettaisiin niin, että lapsi voisi asua kotona. (Pösö 2004, 204.)

3 PERHEHOITO

Sosiaalihuoltolaissa määritellään perhehoidoksi henkilön hoito, kasvatus tai muu ympärivuorokautinen huolenpito oman kodin ulkopuolella yksityisessä kodissa. Tavoitteena on antaa mahdollisuus läheisiin ihmissuhteisiin perheessä. Tarkoituksena on myös edistää perusturvallisuutta ja sosiaalista kehitystä. (Sosiaalihuoltolaki 25 §.) Perhehoito onkin sijaishuollossa ensisijainen sijoitusmuoto (LSL 50 §). Ketolan (2008a, 20, 22.) mukaan perhehoito antaa mahdollisuuden pysyviin ihmissuhteisiin ja elinympäristöön. Eniten perhehoitoa käytetään huostaanotettujen lasten ja nuorten hoitamiseksi. Perhehoidossa asuvalla ihmisellä on mahdollisuus osallistua perheen arkeen osana perhettä. Perhehoitajan koti antaa fyysisen tilan toteuttaa lapsille tavallista arkea (Pösö 2004, 207).

Perhekoti, jossa perhehoito toteutetaan, on yksityiskoti, jonka terveydelliset ja muut olosuhteet ovat perhehoidolle sopivia. (Sosiaalihuoltolaki 26 §.) Samanaikaisesti perhehoidossa voidaan hoitaa neljää henkilöä. Perhekodin vanhempien omat alle kouluikäiset lapset sekä muut erityistä huolenpitoa vaativat henkilöt lasketaan mukaan tähän lukuun. Sisaruksia tai saman perheen jäseniä voi olla hoidossa useampiakin kuin neljä. Jos perhehoidossa asuu kaksi perhehoidosta vastaavaa henkilöä, voi hoidettavia olla seitsemän. (Sosiaalihuoltolaki 26a §.) Tällöin toisella hoitajalla pitää olla tehtävään soveltuva koulutus. Lisäksi vaaditaan riittävää kokemusta hoito- tai kasvatustehtävistä (Perhehoitajalaki 1 §).

Perhehoitoa antaa perhehoitaja, joka on kunnan tai kuntainliiton kanssa tehnyt toimeksiantosopimuksen. Toimeksiantosopimuksessa tulee määritellä perhehoidon kannalta tarpeelliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja muut tukitoimet sekä hoidettavalle että hoitajalle. Lisäksi tulee sopia perhehoitajan vapaan järjestelyistä sekä valmennuksen, työnohjauksen ja koulutuksen toteuttamisesta. (Perhehoitajalaki 1 §, 4 §.) Tarpeelliset tukimuodot voidaan määritellä eri tavoin, joten perhehoitajan kokemus tuen tarpeesta tulisi selvittää jokaisessa tilanteessa yksilöllisesti. Perheet ja lapset ovat erilaisia, joten palvelut ja tuen muodot ovat myös vaihtelevia.

Yhteiskunnan kannalta perhehoito on edullista verrattuna muihin kodin ulkopuolisiin hoitomuotoihin. Kustannuksia vertailtaessa täytyy kuitenkin huomioida se, että sijoitettuna on hoidon vaatimuksiltaan hyvin erilaisia lapsia ja nuoria. (Ketola 2008a, 22.)

3.1 Sijaisvanhemmuus

Lastensuojelun perhehoitajasta käytetään nimitystä sijaisvanhempi (Ketola2008a, 18). Sijaisvanhemmalla ei tarvitse olla koulutusta tai ammatillis-taa osaamista tehtävään, vaan tehtävään valikoidaan muiden ominaisuuksien perusteella sopiva henkilö. (Perhehoitajalaki 1 §.) Voidaan myös puhua ammatillisista perhehoitajista tai sijaisvanhemmista, jolloin nimikkeillä tarkoitetaan perhehoitoa päätyökseen tekeviä vanhempia. Ammatillinen perhehoitaja voi olla työsuhteessa kuntaan, mutta toimeksiantosopimuksen tehnyt perhehoitaja ei ole. Usein päätyönään perhehoitoa tekevät sijaisvanhemmat hoitavat erityisen paljon tukea ja hoitoa vaativia lapsia ja nuoria. (Ketola 2008a, 19.)

Sijoittavan kunnan vastuulla on kaikkien perhehoitajien valmennus ja tukeminen (Perhehoitajalaki 7 §). Jokaisella sijaisvanhemmaksi ryhtyvällä on oikeus saada tulevaan tehtäväänsä valmennusta. PRIDE-ennakkovalmennus on tarkoitettu sijais- tai adoptiovanhemmuutta harkitseville. Tavoitteena on antaa osallistujille tietoa ja valmennusta perhehoitosta. Valmennus tarjoaa tilaisuuden omien valmiuksien arvioimiseen ja mahdollisuuden pohtia halukkuutta ryhtyä esimerkiksi sijaisvanhemmaksi. Tavoitteena onkin, että sijaisperheillä olisi jo ennakolta riittävästi todemukaista tietoa tehtävästä ja päätös sijaisperheeksi ryhtymisestä olisi harkittu. Jokaiselle perheeseen sijoitetulle lapselle pyritään takamaan kasvuympäristö, jossa sijaisvanhemmilla olisi tarvittavat valmiudet tukea lapsen tai nuoren kasvua yksilöllisesti sopivalla tavalla. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 122–123.)

Sijoitetut lapset ovat usein eläneet haavoittavissa olosuhteissa jo pitkään ja yhä useammin perhehoitoon sijoitettavat nuoret ovat haastavia kasvattaa (Korhonen 2008, 26). Sijoitetuilla lapsilla saattaa olla ongelmia kiintymyssuhteissa ja heidän vuorovaikutustaitonsa ovat puutteellisia. Sijaisperheen tavallinen arki ei välttämättä riitä korjaamaan liian pitkään kehittyneitä ongelmia, vaan sijaisvanhemmat tarvitsevat tukea kasvatukseen. Tärkeää on, etteivät sijaisvanhemmat jää yksin vaativan tehtävänsä kanssa vaan saavat apua. Usein sijaisvanhempi voisi hyötyä esimerkiksi koulutuksesta. (Tuovila 2008, 52–53.)

3.2 Sijoitettu lapsi

Lapsen ihmisarvoa tulee kunnioittaa kaikissa tilanteissa ja olosuhteissa. Ihmisen perustarpeet voidaan tyydyttää täyttämällä elämälle välttämättömät tarpeet, kuten ravinnon saanti ja riittävä lämpö sekä hygienia. Lapsen ihmisarvon kunnioittaminen vaatii kuitenkin perustarpeiden tyydyttämisen lisäksi myös lapsen muiden tarpeiden huomioimista. (Mikkola 2004b, 81.) Sijoituksen tarvetta harkittaessa lapsen etua arvioidaan pohtimalla sitä, turvaako sijoitus lapsen kehityksen omassa kodissa kasvamista paremmin. Jos lapsi sijoitetaan, julkisen vallan tehtävä on varmistaa lapsen oikeuksien toteutuminen. (Törrönen & Vornanen 2004, 178.)

Lastensuojelun tulee edistää lapsen yksilöllistä ja kokonaisvaltaista kehitystä. Toimintojen asianmukaisuutta lapsen kannalta tulee arvioida lasten oikeuksien perusteella ottaen huomioon myös lastensuojelun rakenteelliset tekijät, jotka vaikuttavat lapsen arjen järjestelyihin. Rakenteellisia tekijöitä ovat esimerkiksi perhehoidon saatavuus, sijaisperheen valinta lapsen tarpeiden pohjalta ja sijaisperheen saama tuki työlleen. Myös sijoituksen olosuhteiden valvonta on tärkeää ottaa huomioon jo sijoitusta suunniteltaessa. On tärkeää huolella harkita erilaisia sijoitusvaihtoehtoja, vaikka perhehoito onkin lain mukaan ensisijainen sijoitusvaihtoehto. Lapsen ja hänen biologisen perheensä saamat tukipalvelut ovat osa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemista. Lastensuojelun eli julkisen vallan lapsiin kohdistuvaa huoltoa koskevat samat ihmisoikeusperiaatteet kuin omassa biologisessakin perheessä kasvavaa lasta. (Mikkola 2004a, 73–74.)

Perhe-elämän arvot tulevat näkyviksi siinä, mitä lasten odotetaan tekevän ja miten käyttäytyvän. Nämä tavat eivät ole yhtenäisiä perheissä. (Pohjola 2005, 45.) Sijoitetun lapsen kohdalla kahden perheen arvot tulee sovittaa yhteen, jotta lapsi tietää, mitä häneltä odotetaan. Sijaisperheen ja biologisen perheen tukeminen yhdessä lapsen tukemisen kanssa ehkäisee ja lievittää ongelmia. Yhteisten hyvinvointia tuottavien tapojen luominen mahdollistaa lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen.

Lapsen tulo sijaisperheeseen merkitsee suuria muutoksia sekä lapselle itselleen että muille perheenjäsenille ja uuteen tilanteeseen sopeutuminen voi viedä aikaa. Lapsen kehitystä ja hyvinvointia tukevat tunteet sijaisperheeseen kuulumisesta ja siitä, että sijaisvanhemmat ovat sitoutuneita vanhemmuuteen. (Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 127, 129–130.)

Lapsiasiavaltuutetun toimisto on koonnut raportin, joka pohjautuu nuorten lastensuojeluasiakkaiden kokemuksiin lastensuojelusta ja sijaishuollosta. Tässä raportissa on nostettu esille asioita, jotka ovat tärkeitä nuoren näkökulmasta ja näihin asioihin perustuvia suosituksia sijaishuollon kehittämiseksi. Esille nousseista hyvistä toimintaperiaatteista tulisi keskustella, ja sen kautta voisi syntyä uusia hyviä käytäntöjä lastensuojeluun. Keskeisimmiksi kehittämiskohdiksi sijaishuollossa nousivat ihmissuhteiden pysyvyys, vallankäytön ja sääntöjen oikeudenmukaisuus, jälkihuollon suunnitelmallisuus sekä sosiaalityöntekijän ja nuoren yhteistyön kehittäminen. Nuoret nostivat esille myös sen, että todenmukaista tietoa sijaishuollosta tulisi jakaa yleisesti ennakkoluulojen vähentämiseksi. (Lapsiasiavaltuutettu 2012.)

3.3 Arki

Arki on jokapäiväisten toimintojen jatkumo, ihmisten tapa elää ja olla yhteydessä toisiinsa. Arki on myös päivittäisten asioiden hoitumista, jossa jokaisella perheen jäsenellä on omat velvollisuutensa ja oikeutensa. Jokaisella perheellä on omat käytäntönsä ja kaikki kokevat arjen omalla tavallaan. Perheen arkea voidaan ymmärtää vain jokaisen yksilöllisen kokemuksen näkökulmasta. Arjen tukeminen vaatii yhteisen näkemyksen siitä, millaista sen tulisi olla. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 112, 114–115.)

Arjen tarkoituksena on luoda hyvinvointia. Pysyvät toiminnat ja elämän säännöllisyys luovat lapselle turvallisuuden tunnetta. Säännölliseen arkeen kuuluu lapsen kannalta erityisen tärkeänä vuorokausirytmä, jotta lapsen on mahdollista ennakoita tulevia tapahtumia. Lapsi tarvitsee kokemuksen huolenpidosta ja tunteen siitä, että perheen aikuiset käyttäytyvät johdonmukaisesti. (Järvinen ym. 2012, 116–118.)

Tavallisen arjen mahdollistaminen lapselle on olennainen sijaishuollon tehtävä. Sijaishuolto voi kohdistua pitkiinkin ajanjaksoihin lapsen ja nuoren elämässä, jolloin sujuvan arjen merkitys korostuu. (Pösö 2004, 206–207.) Perheessä eläminen tuo lastensuojeluun maallikkotietämyksen ammattilaisten toiminnan rinnalle. Perhehoitajien tehtävänä on toimia vanhempina arjessa sekä vastata lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. (Pösö 2007, 68–69.)

Kasvatus ja huolenpito ovat merkittävä osa lapsen arkea, mutta toisinaan esille nousee kysymys siitä, riittääkö tavallinen arki korjaamaan sijoitetujen lasten mahdollisesti aiemmin elämässään kokemia vahingollisia tapahtumia. Lisäksi on huomioitava, että sijaisperheissä on usein tavallista monimuotoisempia läheisverkostoja, koska sijaishuollossa tulee tukea lasten suhteita myös biologiseen perheeseen ja sukuun. Näin ollen on ymmärrettävä sijaisperheiden arjen erityisyys. Jos perhehoito nähdään vain tavallisen arjen mahdollistamisena, saattaa perhehoitaja jäädä ilman tarvittavaa tukea. (Pösö 2004, 206–207.)

4 SIJAISVANHEMPIEN TUKEMINEN

Lapsen ollessa lastensuojelun asiakkaana viranomaisten tehtävänä on tukea lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta vastaavaa henkilöä osana avo-, sijais- ja jälkihuoltopalveluita. (LSL 2 §.) Perhehoitajan tarvitsemasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta vastaa perhehoidon järjestäjä. Toimeksiantosopimukseen kirjataan perhehoitajan tarvitsema riittävä tuki. Riittävä tuki perhehoitajalle taataan määrittelemällä vastuutyöntekijä jokaiselle hoidettavalle. (Perhehoitajalaki 7 §.) Laissa on määritelty tietyt tukimuotoja. Yleisesti käsitteenä tuki ja sen kattamat palvelut ja toimintamuodot jäävät määrittelemättä: puhutaan vain tarvittavasta tuesta. Tukimuotoja voivat kuitenkin olla esimerkiksi palveluiden tarjoaminen, taloudellinen tuki sekä yleinen hyvinvointia tukeva yhteistyö.

Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö ja ihmisellä on luonnostaan kyky elää perheessä. Vaikka perhettä pidetään itsenäisenä yksikkönä, odotetaan siltä kuitenkin tiettyjen velvollisuuksien täyttämistä. Kasvatus on yksi perheiden velvollisuuksista. Säilyäkseen itsenäisenä ja selviytyäkseen sille asetetuista tehtävistä, perhe tarvitsee kuitenkin yhteiskunnan tukea. Perheen oletetaan ottavan tukea vastaan, mutta ei elävän pelkästään sen varassa. (Yesilova 2007, 61–63.) Yhteiskunnallisena yksikkönä ja kasvatusyhteisönä sijaisperhe voidaan rinnastaa muihin perheisiin.

Perheyhteisön luonteen vuoksi vanhempien tukemisessa tulisi aina muis-
taa tuen vaikutukset lapseen. Erityisesti lastensuojelun asiakkaana olevien
lasten ympäristön kanssa toimittaessa on aina taustalla ajatus lapsen edus-
ta. Tämä tulisi huomioida myös sijaisvanhempia tuettaessa. Hurtigin
(2003, 89) mukaan perheiden sisäisten suhteiden merkitys on tärkeää tie-
dostaa, kun tuetaan perheen vanhempia. Vanhempien auttaminen saattaa
jättää perheen lapset ulkopuolelle vain odottamaan tuen vaikutuksia, mikä-
li perheen suhteita ei ole osattu ottaa huomioon oikein.

Työntekijän tulee kyetä kohtaamaan perhe aidosti ja ymmärtämään tämän
yksilölliset tarpeet niin, että pystyy tarjoamaan tälle oikein kohdennetut
tukipalvelut. Kun asiakas kohdataan, on tärkeää ottaa hänen sanomisensa
vakavasti ja osoittaa, että hänen mielipiteellään on merkitystä. Kuulluksi
tulemisen kokemuksella on suuri vaikutus siihen, miten ihminen kokee
saaneensa tukea. Oikeanlainen tuki auttaa asiakasta luottamaan itseensä ja
oman toimintansa merkityksellisyyteen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 9,
53.)

4.1 Kokemus tuesta

Uusien näköalojen avaaminen, oman kokemuksen ja ymmärryksen jaka-
minen sekä kannustus ovat voimaannuttavaa tukea. Voimaannuttava tuki
lisää ihmisen tunnetta omasta kyvykkyydestään. Vastakohtana on alistava
tuki, joka on ihmisen tekemistä riippuvaiseksi tuen antajan toiminnasta.
Toisinaan arkikielessä tuen vastakohdaksi on määritelty kontrolli, vaikka
kontrolli voi olla myös voimaannuttavaa. Alistava kontrolli on sitä, että
työntekijä yrittää arvottaa asiakkaan elämää omien normiensä mukaisesti.
Kontrolli koetaan usein kielteisenä, vaikka parhaimmillaan kontrolli sopi-
vana yhdistelmänä tuen kanssa lisääkin asiakkaan omaa elämänhallintaa.
Ihmisten kanssa tehtävä työ ja vuorovaikutus ovat aina tuen ja kontrollin
yhdistämistä (Eriksson & Arnkil 2005, 31–32.) Tukimuotoja suunnitelta-
essa on tärkeää muistaa, että tuen vastaanottaminen voi olla vaikeaa, jos se
koetaan kontrolloimiseksi.

Ammattilaiset joutuvat muuntelemaan tarjoamiaan tuki-
kontrolliyhdistelmiä sen mukaan, muuttuvatko ne asiakastyössä voimaan-
nuttaviksi vai alistaviksi. Etukäteen tukemisen vaikutuksia on vaikea en-
nakoida ja siksi tarvitaan jatkuvaa arviointia. Tavoitteena on kuitenkin ai-
na asiakkaan toimintakyvyn ja hallinnan lisääntyminen eli voimaantumini-
nen. (Pyhäjoki 2005, 7; Eriksson & Arnkil 2005, 32–33)

Tuki tulee suunnitella vastaamaan perheiden yksilöllisiin tarpeisiin. On
kuitenkin monia syitä, miksi tuella ei ole aina toivottuja vaikutuksia.
Kommunikaatio ei aina toimi, vaan väärinymmärryksiä voi syntyä, jos
asiakkaat ja ammattilaiset puhuvat asioista eri tavoin. Perheiden tilanteet
ja tuen tarve voivat muuttua lyhyellä aikavälillä, mutta tukimuodot eivät
jouta ja uusiudu riittävän nopeasti. Vaikka työntekijä ymmärtäisi asiak-
kaan tarpeet, voi olla, että yhteiskunnan riittämättömät resurssit eivät
mahdollista riittävää tukea. Toisinaan taas asiakkaat eivät kerro tai osaa
kertoa tarpeistaan.

Monet asiakkaat haluavat itse päättää tarvitsemistaan tukimuodoista. Ammatillaiset eivät ole auktoriteetteja, jotka määrittävät, millaista tukea perheet tarvitsevat. Perheen tarvitsemat palvelut eivät välttämättä sijoitu valmiiden palvelukokonaisuuksien mukaisesti, jolloin perhe joutuu hakemaan tukea useilta eri sektoreilta. Tällöin voi käydä niin, että perheen kokonaisuudesta ei ole selkeää käsitystä. Tarvitaan siis asiakaslähtöistä palvelukäytäntöä, jossa palveluita suunnitellaan perheen tarpeiden mukaan yli sektorirajojen. (Kihlman 2005, 99–100.)

4.2 Kokemus tuen tarpeesta ja saatavuudesta

Lastensuojelun Keskusliitto kartoitti toukokuussa 2011 sijaishuollon toimijoiden näkemyksiä tuen tarpeesta työssään. Tutkimuksessa keskityttiin erityisesti sijaishuollon kumppanuuksiin ja lasten ja nuorten tarpeisiin, mutta tutkimuksessa sivuttiin myös sijaishuoltopaikkojen tuen tarvetta ja saatavuutta. Tutkimus toteutettiin koko maan laajuisena verkkokyselynä, ja se oli kohdennettu lastensuojelulaitosten ja ammatillisten perhekotien hoito- ja kasvatushenkilöstölle sekä toimeksiantosopimussuhteessa oleville perhehoitajille. (Heinonen 2011, 1–3.)

Heinosen tutkimuksen (2011) mukaan sijaisvanhemmat mainitsivat parhaimmaksi tuekseen oman lähiverkoston. Tämän lisäksi vertaistuen merkitystä korostettiin. Merkittävää oli myös maininta, että nämä tukimuodot saattoivat olla ainoa tuen muoto. Vastaajista lähes kolme kymmenestä piti sijoittajakunnan tarjoamaa tukea riittämättömänä. Kotipaikkakunnan tarjoamia palveluita, esimerkiksi perheneuvoloiden tukea, puolestaan kiiteltiin useissa vastauksissa. Tutkimuksen kohderyhmästä juuri sijaisvanhemmat olivat kokeneet saaneensa heikoimmin tukea. Sijaisvanhempien mielestä ennakovalmennus oli useimmiten aika hyvin järjestettyä, mutta he kokivat tuen määrän romahtavan sijoituksen alkamisen jälkeen. (Heinonen 2011, 12–16.) Myös Ketola (2008b, 32) on todennut, että sijaisperheiden saama tuki on sattumanvaraista, ja tuen määrällä ja muodoilla on paljon alueellisia eroja.

Sijoitusten tukemista voivat hankaloittaa pitkät sijoitusetäisyydet (Ketola 2008b, 39), koska käytännön apu vaatii fyysisen läheisyyden. Toisaalta henkistä tukea voi saada kauempaakin. (Arnkil 2004, 215). Myös Heinosen (2011, 15) tutkimuksessa sijaisvanhemmat nostivat esille sen, että sijoittajakuntien tarjoamaan tueen vaikutti sen etäisyys sijoituspaikasta.

4.3 Sijaisvanhempien tukimuodot

Hyviä sijaisperheitä etsitään ja valmennetaan jatkuvasti, mutta laadukkaat sijaishuollon palvelut vaativat lisäksi jatkuvaa työtä perheen tukemiseksi ja sijoitetun lapsen edun turvaamiseksi. Sijoittaja ja sijaisperhe ovat työpari, jotka tekevät moniammatillista yhteistyötä muiden palveluja tuottavien ammattilaisten kanssa. Lisäksi yhteistyössä on mukana lapsi ja hänen sukulunsa. Myös biologisten vanhempien tukeminen on osa hoidon onnistumista. (Ketola 2008b, 39.)

Vaikka perhehoidolla pyritään kodinomaiseen hoitoon, sijaisperheen elämässä on yleensä mukana enemmän tekijöitä ja tilanteisiin vaikuttajia verrattuna siihen, että lapsi kasvaisi biologisessa perheessään. Sijaisperheen elämä on julkisempaa, ja elämään osallistuvia tahoja on enemmän. Toiminnan tavoitteena on lapsen etu ja sen turvaaminen, mutta pelkästään sijoitetun lapsen tukeminen ei ole riittävää tai tarkoituksenmukaista, koska ihminen on aina osa yhteisöä, jossa elää. Lapsen tai nuoren todellisuus on huomioitava kokonaisvaltaisesti, jotta tuki olisi sopivaa. Perheeseen sijoitetun lapsen edun toteutuminen vaatii myös sijaisvanhempien tukemista. Tuen tarve on kuitenkin hyvin yksilö- ja perhekohtaista.

4.3.1 Taloudellinen tuki

Hoitopalkkio on perhehoitajan palkka tehdystä työstä. Palkkion määrästä sovitaan toimeksiantosopimuksessa, ja se on vähintään 650 euroa. Erityisestä syystä palkkio voidaan maksaa tätä pienempänä. (Perhehoitajalaki 2 §.) Ketolan (2008b, 53–54) mukaan hoitopalkkion määrää tulisi arvioida yksilöllisistä tarpeista lähtien. Määrässä olisi huomioitava hoidettavan erityistarpeet ja se, onko perhehoito hoitajan pääasiallinen toimeentulon lähde.

Perhehoitajalle annetaan taloudellista tukea perhehoidossa olevan henkilön kulujen kattamiseksi. Kulukorvaus on vähintään 350 euroa kuukaudessa, mutta sitä voidaan maksaa myös pienennettynä. Kulukorvauksella kateetaan hoidettavan tavanomaisesta asumisesta ja elämisestä aiheutuvat kulut sekä lisäksi lapselle omaan käyttöön tarkoitetut käyttövarat. Hoidettavan erityisiä henkilökohtaisia kuluja voidaan korvata erikseen. Tällaisia ovat esimerkiksi terapia, opinnot, erityiset harrastukset ja lomanvietto. Käynnistämiskorvausta maksetaan perhehoitajalle enintään 2440 euroa hoidettavaa kohden. Sitä maksetaan perhehoitoa aloitettaessa kattamaan tarvittavia kustannuksia. (Perhehoitajalaki 3 §.)

4.3.2 Oikeus vapaaseen

Perhehoitajalla on oikeus yhden arkipäivän vapaaseen jokaista sellaista kalenterikuukautta kohden, jolloin hän on toiminut vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Sijoittajan tulee huolehtia hoidettavan hoidosta perhehoitajan vapaan aikana tai avustaa perhehoitajaa järjestämään vapaansa muulla tavoin. Sijoittaja voi esimerkiksi tehdä toimeksiantosopimuksen perhehoitajaksi soveltuvan sijaishoitajan kanssa. Näin sijaishuollon on mahdollista jatkua perheen omassa kodissa myös vakituisen perhehoitajan vapaan aikana. (Perhehoitajalaki 6, 7 §.)

Usein perhehoitajat itse hankkivat sijaisen lakisääteisen vapaan ajalle. Lomitusmalleina voi olla esimerkiksi sukulaisen tai kodinhoitajan käyttö sijaisena. Lasta voidaan myös hoitaa toisessa sijaisperheessä tai laitoksessa sijaisvanhempien loman ajan. Jos sijainen tulee perheen kotiin, sijaisvanhempien on vietettävä lomansa jossain muualla. Lapsen kotiloma biologisten vanhempien luona ei ole toimiva ratkaisu sijaisvanhempien loman järjestämiseen, koska kotilomat keskeytyvät usein. Sijoittaja voi korvata pitämättömän vapaan myös rahana, mikäli perheen tilanne sitä vaatii. Vapaan toteuttamismallit tulee suunnitella perheiden ja lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Ketola 2008b, 52–53.)

4.3.3 Työnohjaus

Työnohjauksessa on mahdollisuus keskittyä työn ja oman toiminnan tarkastelemiseen pohdiskelevan keskustelun avulla. Tavoitteena on työn kehittäminen työntekijän omien tarpeiden pohjalta. Työnohjausta voidaan toteuttaa ryhmissä tai yksilöohjauksena ohjaajan kanssa. Työnohjauksessa voidaan käsitellä työssä esille nousseita ongelmia ja vaikeita tilanteita, mikä helpottaa työntekijän asioiden käsittelyä ja antaa keinoja ongelmien ratkaisemiseen. (Punkanen 2010, 7.)

Laki velvoittaa sijoittavan kunnan tarjoamaan sijaisvanhemmalle tarvittavaa työnohjausta (Perhehoitajalaki 7 §). Työnohjaus tukee perhehoitajaa haastavan työn tekemisessä. Erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa on usein tarvetta työnohjaukselle, kun luodaan kiintymyssuhdetta lapseen. Sijoitetun lapsen murrosikä saattaa myös tuoda suhteeseen oman haasteensa, jolloin sijaisvanhempi tarvitsee tukea työhönsä. Tarvetta työnohjaukselle voi luoda myös yhteistyö biologisten vanhempien kanssa. (Ketola 2008b, 49–50.)

4.3.4 Vertaistuki

Vertaistuella tarkoitetaan samankaltaisia asioita kokeneiden ihmisten antamaa tukea toisilleen. Ihmiselle on tärkeää saada kokemus, ettei ole elämäntilanteen mukanaan tuomien ongelmien kanssa yksin. Vertaistuen avulla voidaan saavuttaa kokemus tasavertaisuudesta ja hyväksytyksi tulemisesta. Vertaisryhmissä omien kokemusten jakaminen ja ymmärretyksi tuleminen on voimaannuttavaa. (THL 2013.)

Vertaistuen vahvuus on ryhmässä, jossa kaikki ovat tasavertaisia, eikä kellekään ole velvollisuutta valvoa toista. Perhehoitajat kokevat vertaistuen yhdeksi keskeisimmäksi tuen muodoksi. Tärkeintä on kokemusten jakaminen ja kuulluksi tuleminen. Toisten sijaisvanhempien kokemuksista voi saada uusia toimintamalleja ja näkökulmia oman perheen arkeen. Kuten monien muidenkin tukimuotojen kohdalla, myös vertaistuen tarve on usein suurin sijoituksen alussa. (Ketola 2008b, 50–51.)

Myös Heinosen tutkimuksessa sijaisvanhemmat painottivat vertaistuen merkitystä. Vertaistukea on mahdollista löytää erilaisten yhteyksien kautta, ja useat tutkimukseen osallistuneista sijaisvanhemmista olivat löytäneet vertaistukea esimerkiksi työnohjausryhmistä. On tärkeää, että tulevaisuudessa vertaistuen järjestäminen on suunnitelmallista ja jonkun vastuulla, jotta kaikilla sijaisvanhemmilla olisi tasavertaiset mahdollisuudet vertaistukeen. (Heinonen 2011, 14, 28.)

4.3.5 Koulutus

Sijaisvanhempien koulutuksella pyritään turvaamaan sijoitettujen lasten hyvä hoito. Sijaisperheiden elämäntilanteet vaihtelevat, joten koulutustarjonnan tulee olla monipuolista ja vastata kaikkien sijaisperheiden tarpeisiin. Tämä voidaan mahdollistaa tarjoamalla koulutusta yli kuntarajojen jopa valtakunnan tasolla. Koulutuksen yhteinen suunnittelu tuottaa tarpeisiin vastaavan kokonaisuuden. (Ketola 2008b, 49.)

Koulutuksen ei tarvitse olla pitkäkestoista, vaan lyhytkin tilaisuus voi antaa uusia näkökulmia ja toimintamalleja perhehoitajan arkeen. Järjestettäessä sijaisvanhemmille täydennyskoulutusta tulee ottaa huomioon molempien vanhempien mahdollisuus osallistua koulutukseen. Sijaisperheen arjesta irrottautuminen voi olla hankalaa, joten sijaisjärjestelyiden tulee olla kunnossa. (Ketola 2008b, 48–49.)

Perustehtävänä tavallisen arjen järjestäminen ei vaadi sijaisvanhemmalta koulutusta, vaikka se saattaakin olla vaikeaa. Sijaishuollossa ilmenevät haastavat tilanteet nostavat esiin vaatimuksia sijaisvanhempien ammattitaidolle. Jos sijaishuollossa vaaditaan erityisosaamista, täytyy myös sijaisvanhempien pätevyysvaatimuksia korostaa. (Pösö 2004, 207.)

4.3.6 Muut tukimuodot

Sijaisperheet ovat yksilöllisiä ja tarvitsevat erilaisia palveluja. Perheen tukeminen ei saisikaan rajoittua vain olemassa olevien palvelujen valintaan, vaan uusiakin tukimuotoja tulee kehittää sijaisperheiden tarpeiden perusteella. Monipuolisten tukimuotojen toteuttaminen voisi mahdollistua kuntarajat ylittävällä yhteistyöllä. Lisäksi tuen jatkuvuuden ja onnistumisen kannalta on tärkeää, että jo perhettä valmentanut taho olisi mukana myös sijoitusvaiheessa. Näin valmennuksen aikana saavutettu perheen valmiuksien ja vahvuuksien tuntemus pystyttäisiin hyödyntämään. (Ketola 2008b, 46–47; Back-Kiianmaa & Hakkarainen 2008, 129.)

Tukimuodot voivat olla hyvin vaihtelevia tilanteista ja ihmisistä riippuen. Ketolan (2008b, 55) mukaan esimerkiksi perhehoitajien työn arvostaminen on yksi tärkeä tukimuoto. Perhehoitajien kuulumisten kysely ja merkkipäivän muistaminen osoittavat heidän työnsä arvostamista ja luovat tunnetta siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita. Lastensuojelun Keskusliitto (2004, 5, 52) on puolestaan julkaissut sijaishuollon toimijoille työn tueksi valtakunnalliset laatukriteerit. Näiden laatukriteerien tarkoituksena on pyrkiä takaamaan sijaishuollon laatu lastensuojelun asiakkaiden näkökulmasta ja turvaamaan lapselle hyvä sijoitusprosessi.

5 PERHEHOITOYKSIKKÖ KANERVA

Perinteisesti kunnat ovat hoitaneet itsenäisesti sijaisperheiden rekrytoinnin ja sijoitukset perheisiin, koska vastuu tästä toiminnasta kuuluu lakisääteisesti kunnalle. Yhä useammin kunnat ovat kuitenkin päätyneet tekemään yhteistyötä tässä asiassa. Kun sijaisperheitä on enemmän ja laajemmalla alueelta, on mahdollisuus vastata sijoitettavien lasten erilaisiin tarpeisiin. Yhteistyön kautta on monissa maakunnissa päädytty muodostamaan perhehoitoyksiköitä, jotka tekevät yhteistyötä mukana olevien kuntien kanssa. Kanta-Hämeen kunnat Forssa, Hattula, Hausjärvi, Humppila, Hämeenlinna, Janakkala, Jokioinen, Loppi, Riihimäki, Tammela ja Ypäjä ovat muodostaneet yhteisen yksikön vastaamaan alueen perhehoidon tarpeisiin. Perhehoitoyksikkö Kanerva on aloittanut toimintansa 1.1.2012. (Koskinen, haastattelu 1.3.2012.)

Perhehoitoyksikkö Kanervan tehtävänä on perhehoitajien rekrytointi ja arviointi. Yhteistyössä sijoittavan kunnan kanssa se etsii hakemuksen perusteella lapselle sopivan sijais-, tuki- tai kriisiperheen. Perhehoitoyksikkö Kanervalla tulee olla varalla erilaisia sijaisperheitä, jotta lasta sijoitettaessa pystytään vastaamaan lasten erilaisiin tarpeisiin. Perheen, johon lapsi sijoitetaan, ei tarvitse asua maakunnan alueella, vaikka sijoitettavat lapset ovat näiden kuntien asiakkaita. Kaikilla sijoitetuilla lapsilla tulee olla mahdollisuus kasvaa hänelle sopivassa ympäristössä. (Koskinen, haastattelu 1.3.2012.)

Perhehoitoyksikkö Kanervan toimintaan kuuluu perhehoitajien tukeminen. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä jatkaa työskentelyä lapsen ja tämän biologisen perheen kanssa ja vastaa lapsen tilanteen seurannasta. Perhehoitoyksikkö Kanervan työntekijät toimivat perhehoitajan työn tukena. He pitävät tärkeänä henkilökohtaisia käyntejä sijaisperheissä sekä sitä, että he ovat tarvittaessa perheen tavoitettavissa. (Koskinen, haastattelu 1.3.2012.)

Tavoitteena on jatkossa sijoittaa myös vaikeahoitaisempia lapsia perheisiin, joten erilaisten tukipalvelujen pitää olla kunnossa. Tavoitteena on antaa perhehoitajille riittävästi valmennusta ja tukea heidän vaativassa tehtävässään. Perhehoitoyksikkö Kanerva halusi, että tutkimuksessa sijaisvanhemmat voisivat vapaasti kertoa kokemuksiaan tuen tarpeesta, jotta tukea voitaisiin kehittää mahdollisimman hyvin sijaisvanhempien tarpeita vastaavaksi. (Koskinen, haastattelu 1.3.2012.)

6 LAADULLINEN TUTKIMUS

Tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää sijaisperheiden vanhempien kokemusta. Laadullisen tutkimuksen avulla pystytään parhaiten vastaamaan tutkittavaan aiheeseen, koska tarkoitus ei ole tehdä yleismaailmallisesti kattavia johtopäätöksiä, vaan nostaa esiin yhden ryhmän kokemukset. Laadullinen tutkimus ei pyri yleistettävyyteen, vaan sillä osoitetaan jonkin asian olemassaolo (Hirsjärvi ym. 2005, 152). Tässä tutkimuksessa nostetaan esille sijaisvanhempien mielipiteitä ja näkemyksiä. Eri ihmisten mielipiteissä on usein yhteneväisyyksiä ja tuloksia analysoitaessa saatetaan löytää useampien yksilöiden yhteneviä ajatuksia, jolloin niistä voidaan tehdä johtopäätöksiä.

Laadullisella tutkimuksella tutkitaan asioiden merkityksiä todellisissa tilanteissa. Saadun aineiston pohjalta pyritään löytämään uusia näkökulmia, tarkoitus ei ole testata teorioita tai oletuksia. On tärkeää nostaa esille tutkittavien ihmisten näkökulma asiaan. (Hirsjärvi ym. 2005, 128.) Laadullinen tutkimus on prosessi, jonka kulkua ei ole välttämätöntä määritellä etukäteen. Tällöin tutkimustehtävää ja aineistonkeruuseen ja analysointiin liittyviä menetelmiä on mahdollista muuttaa tutkimuksen edetessä. Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista palata aineiston keräämiseen uudelleen, mikäli tarvetta aineiston täydentämiseen ilmenee. (Kiviniemi 2010, 70, 75.)

Fenomenologia ja hermeneuttinen tutkimus ovat laadullisen tutkimuksen muotoja (Hirsjärvi ym. 2005, 153). Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkitaan ihmisen kokemusta omasta todellisuudestaan. Fenomenologisen näkökulman mukaisesti ihmistä voidaan ymmärtää vain hänen kokemuksensa kautta ja suhteessa yhteisöihin. Ihmisen kokemus nähdään vuorovaikutuksena todellisuuden kanssa. (Laine 2010, 29.)

Olemassa olevien asioiden ja ilmiöiden sekä niiden merkityksien tutkiminen on tyypillistä fenomenologista tutkimusta. Tavoitteena ei ole saada tutkittavista asioista laajoja yleistettäviä johtopäätöksiä vaan pyrkiä selvittämään ihmisten kokemuksia heidän sen hetkessä elämässään. Jokainen ihminen on erilainen, ja kaikki kokevat asiat omalla tavallaan, eikä kiinnostavana pidetä samankaltaisuuksien löytämistä, vaan yksilöllisiä, merkittäviä asioita. On kuitenkin huomattavaa, että vaikka fenomenologisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistyksiin, voidaan silti ajatella yksittäisen ilmiön olevan merkki yleisemminkin ilmenevästä asiasta, koska ihminen nähdään hyvin yhteisöllisesti. Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkijan teoreettisen esitiedon ei tulisi ohjata tutkijan tulkintaa aineistosta, vaan tavoitteena on tiedostaa tutkittavan alkuperäinen kokemus. (Laine 2010, 30–31, 35.)

Hermeneuttinen tutkimus on tunnetun tekemistä tiedetyksi. Voidaan ajatella, että tutkijalla on jo esitieto tutkittavasta asiasta. Mikäli tutkijalla ei olisi kulttuurin tai muun luontaisen lähtökohdan kautta mitään esiymmärrystä tutkittavasta aiheesta, ei hän pystyisi tulkitsemaan tai ymmärtämään tutkittavan kokemusta. Jo tunnettu asia voi yhteiskunnassa tai yksittäisen ihmisen elämässä hävitä huomaamattomaksi, mutta tutkimuksen kautta tällaisia asioita on mahdollista nostaa jälleen tiedostetuiksi. (Laine 2010, 31–33.)

7 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, millaista tukea Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhemmat kokevat tarvitsevansa. Tutkimustehtävää pyrittiin selvittämään seuraavien kysymysten avulla:

- Millaisin tukimuodoin sijaisvanhempia voidaan tukea?
- Miltä taholta sijaisvanhemmat kokevat tarvitsevansa tukea?

Tutkimuskysymyksillä pyrittiin tarkentamaan tutkimustehtävää, ja niiden pohjalta muodostettiin tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytetyn kyselyn kysymykset. Tutkimus toteutettiin laadullisena fenomenologisena tutkimuksena, ja aineistonkeruumenetelmäksi valittiin kysely. Tutkimus koski Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisperheiden vanhempia ja heidän kokemaansa tuen tarvetta. Tavoitteena oli pystyä kartoittamaan aihetta riittävän laajasti ja luotettavasti, jotta Perhehoitoyksikkö Kanerva pystyisi hyödyntämään tutkimuksen tuloksia oman työnsä kehittämisessä ja suunnittelussa.

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Perhehoitoyksikkö Kanervan taholta esitettiin toive, että kaikkia heidän sijaisvanhempiaan kuultaisiin. Näin päädyttiin valitsemaan kysely tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi. Tutkimuksen tavoitteet olivat laadullisia, joten kyselyn toteuttamisessa huomioitiin sijaisvanhempien mahdollisuus tuoda esille oma näkökulmansa. Hyvin suunnitellun kyselyn avulla voidaan vastata myös laadullisiin kysymyksiin, vaikka se onkin epätyypillinen menetelmä kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Kysely suunniteltiin huolellisesti ja yhteistyössä Perhehoitoyksikkö Kanervan työntekijöiden kanssa. Tavoitteena oli muotoilla kysymykset niin, ettei väärinymmärryksiä tulisi.

Kyselyyn ei suunniteltu yhtään esitietokysymystä tai muita tilastointikysymyksiä. Vastauksiin saattoi vaikuttaa esimerkiksi sijoitettujen lasten ikä, sijoitusten lukumäärä tai sijaisvanhempien kokemus. Muuttuvia tekijöitä yksilöllisissä perheissä voi kuitenkin olla niin paljon, että tämän laajuudessa tutkimuksessa ei olisi pystytty vastauksia niiden mukaan luokittelemaan. On huomattavaa, että mikäli vastausryhmät olisivat luokittelun vuoksi jääneet pieniksi, tietoja ei olisi voitu käyttää, koska ne olisivat voineet olla yksilöitävissä. Vaikka taustalla olevat tekijät saattoivat vaikuttaa vastauksiin, tuen suunnittelun kannalta ne eivät ole merkityksellisiä. Perhehoitoyksikkö Kanervan on pystyttävä tarjoamaan tukea kaikille erilaisille perheille.

Tarkoituksena oli tarvittaessa täydentää tutkimuksen tuloksia kolmella syventävällä sijaisvanhemman haastattelulla. Haastattelut oli tarkoitus toteuttaa, mikäli kyselyn aineisto jäisi suppeaksi tai sen pohjalta nousisi esille asioita, joita haluttaisiin haastatteluilla tarkentaa. Mahdollisiin haastatteluihin pyydettiin vapaaehtoisia kyselyn yhteydessä lähetetyssä saatekirjeessä. Vapaaehtoisia haastateltavia ei ilmoittautunut. Aineiston analysointivaiheessa ei noussut esille asioita, joita olisi pystytty haastatteluilla tarkentamaan, joten haastateltavien hankkiminen muilla keinoin ei ollut tarpeellista.

Kysely lähetettiin 23.8.2012 kaikille 84:lle Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisperheelle, joissa oli kyselyn hetkellä sijoitettuna lapsi tai lapsia. Saman sisältöinen kysely toteutettiin sekä paperisena versiona että sähköisesti. Vastausprosenttia pyrittiin parantamaan sillä, että erilaisiin toimintatapoihin tottuneille ihmisille tarjottaisiin mahdollisimman luonteva tapa vastata. Sähköinen kysely toteutettiin Webropol RTA -ohjelmiston kautta. Sähköpostina lähetettiin linkki kyselyyn sekä saatekirje (liite 1) kaikille niille sijaisperheiden vanhemmille, jotka olivat antaneet sähköpostiosoitteensa Perhehoitoyksikkö Kanervalle. Paperinen versio kyselystä (liite 2) lähetettiin kaikille niille sijaisvanhemmille, jotka eivät olleet antaneet sähköpostiosoitettaan.

Sekä paperiset että sähköiset kyselyt saatekirjeineen lähetettiin Perhehoitoyksikkö Kanervan kautta, koska asiakkaiden yhteystietoja ei voi luovuttaa opiskelijoille. Kyselyssä pyydettiin yhtä vastausta kultakin perheeltä. Ohjeistuksessa toivottiin vastausten edustavan yhteistä näkemystä asioista, mikäli perheessä oli kaksi sijaisvanhempaa.

Kun vastauksia palautui vain seitsemän, päätettiin kysely lähettää sijaisvanhemmille uudelleen vastausprosentin nostamiseksi. Toisella kerralla saatekirjettä muokattiin (liite 3) vastaamaan uuden kyselykierroksen tarpeita. Jo vastanneita sijaisvanhempia kiitettiin vastauksista, ja niitä, jotka eivät vielä olleet vastanneet, pyydettiin vastaamaan. Kysely säilyi täysin samana myös toisella kierroksella. Paperinen versio kyselystä postitettiin 13.9.2012 kaikkiin toimiviin sijaisperheisiin, joita oli sillä hetkellä 70. Sen lisäksi lähetettiin sähköinen linkki ja uusi saatekirje niille sijaisvanhemmille, jotka olivat antaneet sähköpostiosoitteensa Perhehoitoyksikkö Kanervalle. Toisen kyselykerran jälkeen vastauksia oli saatu yhteensä 20. Tutkimuksen analysointi ja raportointi tehtiin lokakuun 2012 ja tammi-kuun 2013 välisenä aikana.

8.1 Aineiston analysointimenetelmät ja teemoittaminen

Kyselystä saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti. Analyysi ei siis ohjautunut minkään teorian mukaan tai nojautunut jo olemassa oleviin tutkimuksiin, vaan se tehtiin aidosti kyselyn kautta saadun aineiston perusteella. Aineistoa pyrittiin tarkastelemaan monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti, jotta tutkimuksen tulokset olisivat mahdollisimman kattavia.

Fenomenologiselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan myös tässä tutkimuksessa kyselyvastaukset pyrittiin analysoimaan niin, että tutkittavien kokemukset säilyisivät tuloksissa merkityksiltään mahdollisimman alkuperäisinä (Laine 2010, 33). Analysointi tehtiin parityönä, jolla pyrittiin välttämään tutkijoiden omien kokemusten vaikutusta tutkimuksen tuloksiin. Parityöskentelyssä tutkijat voivat estää tulkintojen syntymistä ja säilyttää vastausten alkuperäisen sisällön ja merkityksen paremmin kuin yksin analysoitaessa.

Tutkimuksen analysointivaiheessa vastaukset käsiteltiin ensin kysymyksittäin eli jokaista kysymystä tarkasteltiin erikseen kaikkien vastausten näkökulmasta ja tuloksiin nostettiin useammassa vastauksissa toistuvat asiat. Pääsääntöisesti vähintään kolmen vastaajan yhtenevän mielipiteen katsottiin olevan aineiston laajuuteen nähden riittävän usein toistuva, jotta siitä voitiin tehdä johtopäätöksiä. Kaikkien kysymysten erillisen tarkastelun jälkeen vastaukset ja jo saadut tulokset käytiin vielä läpi niin, että saatettiin havaita vastaajien läpi koko kyselyn toistuvasti esille nostamat teemat. Erityisesti läpi kyselyn toistuvat teemat ovat merkityksellisiä ja luotettavia, koska ne eivät ole kysymyksien perusteella mieleen nousseita asioita.

Jotta aineistosta löydetään varmasti tutkittavan tarkoittama merkitys asialle, on tärkeää palata aineiston pariin useampaan kertaan (Laine 2010, 36–37). Tämän tutkimuksen aineisto analysoitiin kokonaisuudessaan kahteen erilliseen kertaan, jolla pyrittiin varmistamaan se, että kaikki aineistossa olevat merkitykselliset asiat tulevat varmasti huomioiduksi. Eri analysointikertojen tuloksia verrattiin keskenään, jolloin voitiin huomata samojen asioiden nousevan esille. Toisella analysointikerralla löydettiin vielä lisää läpi aineiston nousevia teemoja. Lisäksi tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä kirjoitettaessa palattiin aineiston pariin tarkistamaan jo tehtyjä tulkintoja.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Kuulan (2006, 34–35) mukaan hyvälle tutkimukselle on ominaista, että se on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu selkeästi. Tutkimusta tehtäessä tulee noudattaa rehellisyyttä ja yleistä huolellisuutta sekä tutkimuksen luonteeseen kuuluvaa avoimuutta.

Tutkimuksen avulla pyritään selvittämään ja ymmärtämään tiettyjä asioita. On kuitenkin tärkeää muistaa, että koskaan laadullisessa tutkimuksessa ei voida varmasti selvittää ehdotonta totuutta, vaan esimerkiksi kielen ja sanojen merkitys on erilainen eri ihmisillä. Sanojen ja tulkitsijan erilainen näkemys voi vääristää annettua viestiä. Ihmisten kokemuksia tutkittaessa tutkijat eivät ole kokeneet kertojien elämää eivätkä kokemuksista ulkopuolisina voi ymmärtää kaikkia sanojen merkityksiä. Tutkijan subjektiivinen näkemys tuntemattomastakin vastaajasta voi ohjata aineiston tulkintaa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 57–59.)

On merkittävää, että tämänkin tutkimuksen tuloksiin voi vaikuttaa se, onko sijaisvanhempi toiminut pitkään sijaisvanhempana ja millaisia sijoituksia perheessä on ollut (Valkonen 2008, 99). Sijaisvanhempien toimintatavat ja kokemus tuen tarpeesta muuttuvat ajan myötä ja ovat aina erilaisia tilanteesta riippuen. Perhehoitoliiton mukaan aktiivisimpia vaikuttajia ovat päätoimiset perhehoitajat (Ketola 2008b, 41), mikä voi myös vaikuttaa tämän tutkimuksen tuloksiin. Mahdollisesti vastausaktiivisuuteen vaikuttavia tekijöitä ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan selvitetty, koska tutkimuksen kohderyhmä oli suhteellisen pieni, eikä Perhehoitoyksikkö Kanerva kokenut ryhmittelyn olevan merkityksellistä heidän työnsä kannalta.

Tässä tutkimuksessa tutkijoita oli kaksi, mikä lisää luotettavuutta. Tutkijat voivat tarkkailla toistensa työskentelyä, eivätkä henkilökohtaiset näkemykset pääse ohjaamaan tutkimusta. Näin tutkimuksen eettisyys säilyy. Kun myös analysointi tehdään yhdessä, yksilön omien kokemusten kautta nousevat näkemykset eivät pääse vaikuttamaan vastausten tulkintaan ja tutkimustuloksiin.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin parantamaan esimerkiksi sillä, että aineistoon palattiin varmistamaan tulkintojen oikeellisuutta ja tutkimusaineisto käytiin läpi kahteen kertaan. Analysointivaiheessa tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään myös sillä, ettei esille nostettu yksittäisen vastaajan mielipiteitä tutkimustuloksena. Suorat lainaukset kyselyvastauksista on poimittu osoittamaan analyysin oikeellisuutta.

Raportointi ja prosessin kuvaaminen on tärkeä osa tutkimusta. Huolellisella kirjallisella kuvauksella pystytään osoittamaan tutkimuksen luotettavuutta. (Kiviniemi 2010, 81–83.) Tässä tutkimuksessa on pyritty asioiden huolelliseen kirjaamiseen, jotta prosessin eri vaiheet ja tutkimuksen olosuhteet olisivat kaikille ymmärrettäviä.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkittavaa aihetta lähestyttiin tutkimuskysymysten avulla kahdesta eri näkökulmasta. Ensiksikin tutkittiin, miltä tahoilta sijaisvanhemmat kokivat tarvitsevansa tukea ja toiseksi, millaisin tukimuodoin tukea tulisi saada. Vastauksissa nämä kaksi näkökulmaa menivät osittain päällekkäin. Sijaisvanhemmat käsittelivät vastauksissaan samanaikaisesti sekä tuen muotoa että tukea antavaa tahoa. Tämän vuoksi tutkimustuloksia ei jaoteltu tutkimuskysymysten mukaisesti, vaan aineistosta esiin nousevat teemat muodostivat käytetyn jaottelun. Johtopäätöksissä vastataan saatujen tulosten pohjalta tutkimuskysymyksiin.

Tutkimukseen osallistuneet sijaisvanhemmat kokivat selviytyvänsä perhehoidon arjesta usein itsenäisesti ilman erityistä tukea. Aineistosta tulee monella tavalla ilmi, että sijaisvanhemmat kokivat olevansa vastuullisia elämän sujumisesta ja olivat valmiita etsimään itse selviytymiskeinoja monessa tilanteessa. Esimerkiksi vapaiden järjestämisessä ja yleisesti perheen arjen sujumisessa oli kehitetty toimintatapoja, joiden avulla asiat hoidettiin ilman yhteiskunnan tukea.

Jos jokin asia mietityttää, otamme asioista selvää.

Maalaisjärjellä näistä selvitään.

Toisaalta sijaisvanhemmat kokivat monissa asioissa tarvitsevansa tukea ja olivat selvästi pohtineet itselleen sopivia tukimuotoja. He osasivat vastauksissaan antaa myös ehdotuksia tuen järjestämisestä.

Sijaisvanhemmat olivat vastauksissaan nostaneet esille sosiaalityöntekijältä saatavan tuen tärkeyden. Joissakin vastauksissa oli selvästi eritelty, tarkoitettiinko lapsen vastuusosiaalityöntekijää vai esimerkiksi Perhehoitoyksikkö Kanervan sosiaalityöntekijää. Useimmiten vastauksissa puhuttiin vain yleisesti sosiaalityöntekijästä. Perhehoitoyksikkö Kanervalta ja sosiaalityöntekijöiltä odotettiin monipuolista tukea läpi koko sijoitusprosessin.

Vastauksissa nostettiin esille myös muiden ammattilaisten tuen merkitys esimerkiksi lapsen eri kehitysvaiheiden tukemisessa ja kriiseistä selviytymisessä. Erilaisten ammattilaisten apua kaivattiin tilanteesta riippuen. Peruspalveluissa pidettiin tärkeänä erityisesti yhteistyötä neuvoloiden, kouluterveydenhoitajien sekä koulun kanssa. Perheneuvoloita ja psykiatrian palveluja pidettiin tärkeinä tavoittaa tarvittaessa. Kriisitilanteesta riippuen tarvittiin kyseisen alan ammattilaisten apua.

Ammatti-ihmiset avainasemassa.

Tutkimuksessa nousi esille, että on tärkeää järjestää yhteistyötä tukea tarjoavien tahojen kanssa, koska tuki tulee suunnitella perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Esimerkiksi vaikeasti saatavat palvelut, kuten lasten psykiatrian palvelut, voisivat sosiaalityöntekijän tuella mahdollistua sijaisperheille helpommin. Sosiaalityöntekijän tulisi myös ohjata sijaisperhe saamaan heille sopivaa tukea.

9.1 Henkinen tuki, yhteydenpito ja tavoitettavuus

Henkisellä tuella sijaisvanhemmat tarkoittivat kuuntelua, keskustelua, välittämistä, kannustusta sekä yleisesti yhteydenpitoa ja kiinnostuksen osoittamista. Keskustelun ja henkisen tuen suhteen Perhehoitoyksikkö Kanervalta toivottiin puolueetonta näkökulmaa tilanteissa, joissa on esimerkiksi ongelmia lapsen vastuusosiaalityöntekijän kanssa.

Henkistä tukea jaksamiseen (myönteistä palautetta)

Kiireettömyyttä. Yhteydenpitoa ja välittämistä.

Sijaisvanhemmat pitivät henkisen tuen merkitystä suurena. Läpi kyselyn nousi esille ajatus siitä, että olisi hyvä, jos perheen asiat tunteva työntekijä olisi mukana koko sijoitusprosessin ajan. Yhteistyö koettiin helpommaksi, kun työntekijä on tuttu ja tuntee perheen tilanteen. Erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa tiivis yhteydenpito on tärkeää.

Työntekijä on tietoinen perheemme tilanteesta, mikä helpottaa yhteydenottoa.

Merkittävänä vastauksissa pidettiin sitä, että työntekijä ottaa säännöllisesti yhteyttä perheeseen. Se, että työntekijä oli itse yhteydessä, vaikka vain kysyäkseen kuulumisia, osoitti sijaisvanhemmille arvostusta heidän työtään kohtaan. Yhteydenotto loi sijaisvanhemmille tunteen siitä, etteivät he tehneet työtään yksin. Kun yhteydenpito oli luontevaa arjessa, se myös helpotti sijaisvanhemman yhteydenottoa viranomaiseen ongelmatilanteissa. Sosiaalityöntekijältä odotettiin kiireetöntä aikaa perheelle ja myös positivistista palautetta.

Soitto - kannustava sellainen - piristäisi - tuntisi itsensä tärkeäksi?

Sosiaalityöntekijän odotettiin olevan tarvittaessa sijaisvanhemman tavoitettavissa. Erityisesti erilaisissa kriisitilanteissa toivottiin nopeaa ja pikaisista apua sosiaalityöntekijältä. Näissä tilanteissa oli erityisen tärkeää saada tukea työntekijältä, joka tunsu perheen jo entuudestaan. Sijaisvanhempien mukaan tämä mahdollisti hyvän tuen saamisen.

Kun tilanne on kriisissä, tarvitaan yhteys heti sosiaalityöntekijään. Meille ei saa sanoa, että soita puhelinaikana!

9.2 Tiedottaminen

Valtaosa vastanneista koki, että heillä oli tarpeeksi tietoa perhehoitajan tehtävään ja asemaan liittyen. Moni koki kuitenkin saaneensa tietoa vasta kokemuksen kautta ja ajan kuluessa. Tukimuodoista monet sijaisvanhemmat eivät olleet saaneet riittävästi tietoa. Toiset olivat saaneet, mutta vasta, kun olivat itse osanneet sitä hakea.

Kantapään kautta paljon tullut tietoa.

Tieto tuli vähitellen sattumien kautta.

Esille nousi se, että Perhehoitoyksikkö Kanervalta odotettiin tiedon välittämistä. Perhehoitoyksikkö Kanervan jo laatima tietopaketti oli koettu hyväksi. Sijaisvanhemmuuteen liittyvissä asioissa tietoa kaivattiin monipuolisesti.

Nyt Kanervalta tullut selkeä kooste.

Tiedottamisen merkitys oli suuri erityisesti sijoituksen alkaessa ja nuoren itsenäistymisvaiheessa. Nuoren itsenäistyessä kaivattiin käytännön tietoa siitä, mitä tapahtuu ja miten nuoren käytännön asiat, kuten taloudellinen tuki ja asuminen, järjestyvät.

...itsenäistymiseen tarvitsee nuori sekä sijaisvanhempi tukea siinä kuinka itsenäistyminen tapahtuu ym. käytännön tietoa ja apua.

Lapsen vastuusosiaalityöntekijältä odotettiin ajantasaista tiedottamista käytännön asioissa, esimerkiksi kulukorvauksista. Tietoa kaivattiin myös lapsiin ja heidän elämäänsä liittyen. Sijaisvanhempien mielestä oli tärkeää saada riittävästi tietoa lapsesta ja hänen taustoistaan.

Sijoittajalta mahdollisimman paljon tietoa lapsesta ja hänen historiastaan.

Sijaisvanhempien työtä tukisi se, että sijoitettujen lasten muut ympäristöt ymmärtäisivät paremmin perhehoidossa olevien lasten ja sijaisvanhempien erityiskysymyksiä. Todenmukaista tietoa tulisi jakaa yhteistyökumppaneille. Esimerkiksi päivähoidon tai koulun henkilökunnalle voisi järjestää koulutusta sijaislasten erityiskysymyksistä. Tiedon lisääntymisen myötä uskottiin sijaislasten leimaamisen vähenevän.

Ymmärrystä lapsen erilaisesta tilanteesta ja tarvittaessa hyvää yhteistyötä koulun sujumiseksi.

Myös sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen kotikunta oli eri kuin asuinkunta, tiedotuksen merkitys korostui. Kunnilla oli erilaisia käytäntöjä, ja jotkut sijaisvanhemmista olivat kokeneet tiedotuksen olleen puutteellista.

Olisi yksi työntekijä kuntien taholla joka hoitaisi tiedottamisen - kenen kuuluu maksaa mitäkin - kenelle kuuluu tiedottaa mitäkin. Paperien pyöritys ja ylimääräiset soitot vähensivät.

9.3 Koulutus

Sijaisvanhempien vastauksissa Perhehoitoyksikkö Kanervalta odotettiin selkeästi eniten koulutusta. Sitä, mitä asioita koulutuksien tulisi sisältää, sijaisvanhemmat eivät nostaneet esille.

Vastauksissa ehdotettiin esimerkiksi koulutuksia, joissa olisi erilaisia teemoja. Koulutusta voisi olla kurssimuotoisena tai luentoina, tai vaikka virkistytymisviikonlopun yhteydessä.

Koulutusta ja mahdollisia vertaisryhmiä eri teemoilla järjestettynä.

Viikonloppukoulutuksista tulee olo, että meidän jaksamisestamme välitetään!

9.4 Vertaistuki ja työnohjaus

Sijaisvanhemmat pitivät vertaistukea tärkeänä. Samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ajatusten ja kokemusten kuulemista pidettiin virkistävänä. Arjen käytäntöjen jakaminen antoi uutta näkökulmaa omaan työhön. Vertaisryhmissä toivottiin olevan avointa, asiallista keskustelua liittyen esimerkiksi lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä lapsen elämän siirtymävaiheisiin. Ryhmä- ja pienryhmätoiminta mainittiin usein hyväksi toimintamalliksi. Sijaisvanhempien vastauksista ilmeni, että Perhehoitoyksikkö Kanervalta odotetaan vertaistukiryhmien järjestämistä.

Tunnen saavani paljon vertaistukiperheiltä!

Kokemukseen perustuvia hyviä vinkkejä tai toimintamalleja.

Tutkimuksessa ilmeni, että työnohjaus on merkittävä tuki sijaisvanhemmalle. Työnohjaus koettiin erityisen tärkeäksi kriisitilanteissa. Vastauksissa nostettiin esille työnohjauksen tarpeellisuus myös sijoituksen alussa ja lapsen kasvun ja kehityksen ohjauksessa

Työnohjaus tärkeää kuukausittain

Työnohjaus ihmiseltä, joka tuntee perhehoidon.

9.5 Vapaiden ja arjen tukeminen

Yleisesti lakisääteisten vapaiden järjestelyyn kaivattiin tukea. Esille nousivat mahdollisuudet saada lapsille tukiperhe, johon lapsi tai lapset voisivat mennä sijaisvanhempien lomien ajaksi, tai lomittaja, joka tulisi kotiin hoitamaan lapsia loman ajaksi.

Lomittaja kotiin sijaisvanhempien loman ajaksi.

Lapsi kerran kuussa viikonlopun tukiperheessä, jolloin saamme tarvitseman vapaan.

Oli myös useampia sijaisvanhempia, jotka eivät kokeneet tarvitsevansa apua vapaiden järjestelyssä. Osa koki pärjäävänsä kokonaan ilman lakisääteistä vapaata.

Esille nousi myös lomien järjestelyihin liittyvä taloudellisen tuen tarve. Vanhempien loman mahdollistamiseksi tarvittiin tukea esimerkiksi sijaisjärjestelyihin. Vaihtoehtoisesti esimerkiksi koko perheen yhteiseen lomailuun kaivattiin tukea, mikäli sijaisvanhemmat ja -lapset haluavat lomailla yhdessä. Lomien järjestämisessä tulisi huomioida perheiden yksilölliset tarpeet, koska tutkimukseenkin osallistuneet sijaisperheet olivat hyvin erilaisia.

Vastauksissa nousi esille, että sijaisvanhemmat toivovat Perhehoitoyksikkö Kanervan voivan auttaa lomien mahdollistamisessa. Lisäksi Perhehoitoyksikkö Kanervan toivottiin järjestävän sijaisvanhemmille virkistyspäiviä.

Kun saa parikertaa vuodessa lomailla rauhassa, jaksaa paremmin.

Käytännön apua kodin ja arjen asioissa toivottiin lähinnä sijoituksen alkuvaiheessa. Esimerkiksi perhetyöntekijän koettiin voivan auttaa käytännön ongelmissa sijoituksen alussa.

Pääsääntöisesti sijaisvanhemmat kokivat kuitenkin arjen sujuvan hyvin ilman erityistä tukea. Jotkut nostivat esille sen, että olisi arkea helpottavaa saada joskus lastenhoitoapua tai apua muihin kodin töihin, jolloin ehtisi itse olla lasten kanssa tai viettää vapaa-aikaa.

En muista koskaan tarvinneeni tukea arjen sujumisessa.

Vanhanaikainen kodinhoitaja olisi paras.

Omaisverkoston rakentamisessa tukea kaivattiin sosiaalityöntekijältä tai muulta perheen asiat tuntevalta ammattilaiselta, esimerkiksi perhetyöntekijältä. Erityisesti sijoituksen alussa ja silloin, kun lapsella oli ollut pitkä tauko vanhempiansa tai muiden sukulaistensa tapaamisessa, tarvittiin tukea. Apua kaivattiin, jotta saataisiin luotua yhteisiä sääntöjä toiminnalle. Sijaisvanhemmat pitivät kuitenkin lapselle tärkeänä sitä, että yhteys biologisiin sukulaisiin olisi olemassa, mikäli mahdollista.

...yhteyden luominen omaisiin tapahtuu ehdottomasti työntekijän kanssa, jolla on mahdollisimman hyvät välit omaisiin.

Sosiaalityöntekijä tärkeässä roolissa luomassa yhteyksiä ja myös pelisääntöjä.

Lapsen biologisilta vanhemmilta ja suvulta sijaisvanhemmat odottivat yhteistyötä ja tehtyjen sopimusten noudattamista. Biologisten vanhempien odotettiin antavan sijaisvanhemmille kasvatusrauhan. Myös ymmärtämystä sijoitusta kohtaan toivottiin. Esille nousi ajatus siitä, että myös lapsen biologisia sukulaisia voitaisiin kouluttaa tai heille voitaisiin antaa sijoitukseen liittyen enemmän tietoa. Näin heidän olisi helpompaa osallistua sijoitetun lapsen elämään

Turhista lupauksista pidättäytymistä.

Työskentelyrauhaa lapsen kasvattamiseksi. Sellaista yhteen hiileen puhaltamista.

Ymmärrystä, että sijoitus ei ole sijaisvanhempien syy ja yhdessä tehdään kaikki asiat lapsen parhaaksi.

9.6 Asiakassuunnitelma

Sijaisvanhemmilla oli ristiriitaisia näkemyksiä asiakassuunnitelmaan liittyen. Moni nosti esille sen, että asiakassuunnitelma loi sijaisvanhemman työhön ennakoitavuutta ja tavoitteellisuutta. Tärkeänä koettiin myös se, että yhteisesti sovitut asiat olivat kirjattuna, jolloin niiden noudattamiseen oli peruste.

Sieltä voi tarvittaessa katsoa, että mitä tuostakin sovimme.

Selkeyttää toimintaa ja tavoitteita. Tuo ennakoitavuutta esim. tapaamisiin ja lapsen muuhun yhteydenpitoon. Helpottaa omiakin aikatauluja.

Toisaalta esille nousi myös se, ettei sovitusta asioista pystytä kuitenkaan pitämään aina kiinni. Toiset sijaisvanhemmat kokivat, etteivät biologiset vanhemmat noudata asiakassuunnitelmaa. Muutama sijaisvanhempi ei kokenut asiakassuunnitelman tukevan heidän työtään millään tavalla.

Sehän (asiakassuunnitelma) on ihan huuhaata.

9.7 Parasta sijaisvanhemmuudessa

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä sijaisvanhempia pyydettiin nostamaan esille sijaisvanhemmuuden parhaita puolia. Perhehoitoyksikkö Kanervan etsiessä ja valmentaessa jatkuvasti uusia sijaisvanhempia on merkityksellistä tietää, mitkä asiat perhehoitajana toimimisessa antavat sijaisvanhemmelle eniten. Tärkeää on myös pohtia työnsä parhaita puolia ja voimaa antavia asioita. Oli merkittävää, että tähän viimeiseen kysymykseen ei ollut kukaan kyselyyn vastanneista sijaisvanhemmista jättänyt vastaamatta ja vastaukset olivat pitkiä.

Yleisesti työhön ja tekemiseen liittyvät positiiviset asiat, kuten itselle tärkeän tehtävän toteuttaminen ja siitä saadut onnistumisen tunteet, tulivat esille vastauksissa. Kaikki sijoitetut lapset ja sijaisperheet olivat kuitenkin erilaisia, ja myös parhaat puolet perhehoitajan työssä näyttäytyivät sijaisvanhemmille yksilöllisesti.

Olemme onnistuneet tehtävässämme ja tehtävä on tärkeä.

Isot ja pienetkin onnistumisen tunteet.

Toistuvia teemoja sijaisvanhemmuuden parhaissa puolissa olivat lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen ja seuraaminen, sekä hyvään arkeen liittyvät asiat, kuten ilo ja perheen yhteinen tekeminen. Toiset sijaisvanhemmat nostivat tärkeänä asiana esille myös kiintymyksen tai rakkauden merkityksen suhteessa sijoitettuun lapseen. Auttamisen ja antamisen ilo olivat merkityksellistä sijaisvanhempana toimimisessa.

Nähdä lapsen kehittyvän normaalisti ja oppivan tavallisen elämän tavoille.

...kun lapsen silmiin syttyy ilo.

Saa auttaa eteenpäin kotia tarvitsevia lapsia.

On paljon iloa, riemua ja naurua lapsen kanssa touhutessa ja kokiessa asioita yhdessä.

Lapsen luottamuksen/rakkauden saavuttaminen!

Lapsi saa kasvaa + kehittyä turvallisessa, välittävässä + rakastavassa perheessä.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Edellä on esitelty aineistosta suoraan nousevat tutkimustulokset. Tässä kappaleessa esitetään tämän tutkimuksen tulosten perusteella tehdyt johtopäätökset. Johtopäätöksiä peilataan tutkimuksen taustalla olevaan teoriaan ja aiempiin tutkimustuloksiin. Tutkimustulosten perusteella jokainen voi oman näkemyksensä ja taustaymmärryksensä mukaan tehdä myös omia johtopäätöksiään.

Sijaisvanhempien kokemaa tuen tarvetta on tutkittu vähän ja Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhemmille kohdennettua tutkimusta ei ole ennen tehty. Heinosen (2011) tekemä tutkimus, jossa käsiteltiin myös sijaisvanhempien näkemyksiä tuen tarpeestaan, oli valtakunnallinen. Ketolan (2008b, 32) mukaan alueelliset erot sijaisperheiden tuessa ovat suuria, ja on tärkeää muistaa, että tutkimuksiin osallistuvien aiemmat kokemukset tuesta vaikuttavat aina tutkimuksen tuloksiin. Jos Perhehoitoyksikkö Kanerva käyttäisi oman toimintansa kehittämiseen vain valtakunnallisia tutkimustuloksia, ei se välttämättä pystyisi vastaamaan oman alueensa sijaisvanhempien tarpeisiin.

Lasten edun kannalta on merkityksellistä tiedostaa sijaisperheiden tuen tarve, ja siitä pystyvät parhaiten kertomaan tällä hetkellä toimivat sijaisperheet. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella kehitettyjen tukimuotojen voidaan olettaa palvelevan Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisperheiden vanhempia hyvin. Tutkimus koetusta tuen tarpeesta tuottaa tietoa käytännössä havaituista hyvistä toimintatavoista sekä kehittämiskohteista. Koska tutkimus julkistetaan, myös muiden asiasta kiinnostuneiden tahojen on sitä mahdollisuus hyödyntää.

Sijaisperheiden tulisi vastata kunkin lapsen ja nuoren yksilöllisiin tarpeisiin. Perheiden ja yksilöiden erilaisuus on rikkaus, joten niiden toimintaa ei tule liian sitovilla säädöksillä rajata. Yhteistä arvokeskustelua on tietenkin käytävä ja hyväksi koettuja toimintamalleja kannattaa jakaa sovellettavaksi erilaisiin perheisiin. Tukimuotojen kehittäminen sijaisperheiden toimintaa tukevaksi on lakisääteistä (Perhehoitajalaki 7 §) ja perheiden toiminnan kannalta tärkeää. Kehitettävien tukimuotojen tulee kuitenkin olla joustavia ja muunneltavissa, jotta niitä voidaan soveltaa vastaamaan kaikkien erilaisten perheiden tarpeisiin.

Johtopäätöksiä tehtäessä on syytä ottaa huomioon, että Suomessa kaikille sijaisvanhemmille on lakisääteisesti taattu tiettyjä tukia, joilla saattaa olla vaikutusta tutkimustuloksiin. Tällaisia valtakunnallisesti vakiintuneita tukimuotoja ovat muun muassa alkuvalmennus, sijoitetuille lapsille nimetty oma vastuusosiaalityöntekijä ja taloudellinen tuki. Sijaisperheiden käytössä ovat myös kaikille perheille tarkoitettut yhteiskunnan tarjoamat palvelut, esimerkiksi päivähoito ja koulu. Tutkimustuloksissa ilmeni se, että sijaisvanhemmat kokevat usein pärjäävänsä itsenäisesti. On mahdollista, ettei jo vakiintuneiden tukimuotojen merkitystä huomata, mikä puolestaan vaikuttaa kokemukseen itsenäisestä selviytymisestä. Tavallisen elämän tukemisen eli yhteiskunnan perheille tarjoamien palveluiden tulee kuitenkin olla kunnossa, jotta sijaisvanhemmat saavat tukea työhönsä.

10.1 Sijaisvanhemman työtä tukevat ammattilaiset

Lastensuojelun ammattilaisten tehtävänä on lasten lisäksi tukea lasten hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä (LSL 2 §). Sijaisvanhemmille tarjottujen tukien ja palveluiden olisi tarkoitus välittää hyvinvointia myös sijoitetuille lapsille (Törrönen & Vornanen 2004, 162). Sijaisvanhempien on tärkeää tietää, mistä tukea voi saada, kun sitä tarvitaan. Varmuus tuen saatavuudesta lisää tunnetta elämänhallinnasta.

Lastensuojelun tehtävänä on lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen, ja tutkimuksessa sijaisvanhemmat osoittivat kokevansa tärkeäksi saada seurata lapsen kehitystä. Positiivisia tunteita sijaisvanhemmalle tuottaa lapsen normaali kasvu ja kehitys, joiden tukeminen on tärkeä osa työtä. Sosiaalialan ammattilaisen näkökulmasta sijaisvanhemman työn tukemiseen liittyy siis olennaisena osana sijoitetun lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen.

Sijaisvanhemmat osaavat kohdistaa odotuksensa tuesta sekä lapsen vastuusosiaalityöntekijöille että Perhehoitoyksikkö Kanervan työntekijöille. Sijaisvanhemmat toivoivat, että sosiaalityöntekijä ohjaisi oikeanlaisen tuen piiriin. On tärkeää, että työntekijä kohtaa asiakkaansa aidosti ja ymmärtää tämän tarpeet, jotta pystyy tarjoamaan hyvin kohdennettuja palveluita (Rönkkö & Rytönen 2010, 9, 53). Tämän tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijän tulisi tukea sijaisvanhemman yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa. Esimerkiksi psykiatristen palvelujen saatavuus voisi helpottaa sosiaalityöntekijän tuella.

Sijoituksen onnistumista voi haitata sosiaalityöntekijöiden vaihtuminen ja se, että usein vaihtuvat sosiaalityöntekijät eivät tunne perheiden ja lasten tilannetta (Ketola 2008b, 39). Sijaisperheen kannalta on hyvä, että jo sijoitusvaiheessa mukana ollut työntekijä jatkaa työtä perheen kanssa sijoituksen aikana. Sijaisvanhemmat pitivät tärkeänä sijaisperheen asiat tuntevan työntekijän tavoittamista. Tuttua työntekijää ei välttämättä tavoita aina tarvittaessa, minkä sijaisvanhemmat kokevat ikäväksi. Tutun työntekijän tavoittaminen voisi mahdollistua, jos perheen kanssa työskentelisi työpari, joka ei olisi esimerkiksi lomalla yhtä aikaa. Tämä voisi taata sen, että esimerkiksi kriisin kohdatessa perheen tilanteen tunteva työntekijä olisi saatavissa.

10.2 Perhehoitajan osaamisen vahvistaminen

Sijaisvanhemmilla ei tarvitse olla koulutusta tai ammatillista pätevyyttä tehtävään (Perhehoitajalaki 1 §). Alkuvalmennus ja koulutuksen järjestäminen on sijoittavan kunnan vastuulla (Perhehoitajalaki 7 §), mutta tutkimus osoitti selkeästi, että perhehoitajat kaipasivat enemmän ja monipuolisemmin koulusta. Tätä johtopäätöstä tukee myös Heinosen tutkimus (2011, 12–16), jossa sijaisvanhemmat kokivat tuen määrän romahtavan alkuvalmennuksen jälkeen. Parhaat lähtökohdat sijoittamiselle saadaan, kun osataan huomioida kaikkien osapuolien tarpeet ja todellisuus (Ketola 2008b, 39). Näin ollen koko sijoitusprosessin tukemiseksi tulisi pyrkiä vastaamaan myös sijaisvanhempien toiveeseen lisäkoulutuksesta.

Sijaisvanhemmat pitävät vertaistuen merkitystä suurena (Heinonen 2011, 14). Myös tässä tutkimuksessa sijaisvanhemmat kokivat vertaistuen olevan merkittävää ja sen järjestäminen koettiin Perhehoitoyksikkö Kanervan tehtäväksi. Koska vertaistukitoiminta koetaan hyväksi, kannattaisi sitä kehittää palvelemaan sijaisvanhempia entistä paremmin. Tutkimuksessa sijaisvanhemmat toivoivat vertaistukeen ammattilaisten ohjausta. Esille nousi ajatus siitä, että vertaistoiminta voisi jatkua osin itsenäisesti. Olisi kuitenkin tärkeää, että uudet sijaisvanhemmat pääsisivät mukaan vertaistoimintaan, jossa on mukana myös kokeneita sijaisvanhempia. Tämän takia ammattilaisten jatkuva ohjaus toiminnassa olisi tarpeellista, jotta eri aikaan aloittaneet sijaisvanhemmat eivät muodostaisi omia ryhmiään.

Lain mukaan sijoittavan kunnan on tarjottava sijaisvanhemmalle työnohjausta (Perhehoitajalaki 4 §). Sijaisvanhemmat pitivät työnohjausta erityisen tärkeänä sijoituksen alussa ja kriisitilanteissa. Työnohjauksen tarvetta sijoituksen alussa korosti myös Ketola (2008b, 49–50) kirjoituksessaan Lasten ja nuorten perhehoito. Tämän tutkimuksen mukaan työnohjausta tulisi olla jatkuvasti tarjolla, jotta pystytään vastaamaan sekä alkuvaiheen että erilaisten kriisivaiheiden tarpeisiin.

10.3 Tavoitteellisuuden ja tiedotuksen merkitys

Asiakassuunnitelman tulisi olla sijaisvanhemman työtä tukeva asiakirja ja yhteinen sopimus lapsen kasvun tukemisesta (LSL 30 §). Tutkimustuloksissa nousi esille, etteivät kaikki biologiset vanhemmat kuitenkaan sitä noudattaneet tai ettei se muutoin tukenut kaikkien sijaisvanhempien työtä. Asiakassuunnitelman kehittäminen sijaisvanhemman työtä tukevaksi olisi tärkeää. Yhteisesti laadittavaan suunnitelmaan kaikkien osapuolien tulisi sitoutua. Tutkimuksen perusteella voidaankin päätellä, että asiakassuunnitelman ajan tasalla pitäminen ja toteutumisen arviointi tukisivat sijaisvanhemman työtä.

Asiakaslähtöinen palvelukäytäntö on sitä, että perheen kokonaistilanteesta on jollakulla käsitys ja perheen tarvitsemat palvelut suunnitellaan tämän pohjalta (Kihlman 2005, 99–100). Tässä tutkimuksessa tuli esille, että usein sijaisvanhemmat ovat saaneet hakea tietoa itse monista sijaisvanhemman työhön liittyvistä asioista. Sijaisvanhempien työtä tukisikin se, että perheen tunteva työntekijä jakaisi tietoa oikea-aikaisesti. Sijaisvanhempien tarpeisiin voisivat vastata esimerkiksi aihealueittain kootut tietopakettit, joihin sijaisvanhempien olisi mahdollista tutustua, kun aihe olisi heille ajankohtainen. Tietopaketit voisivat käsitellä esimerkiksi sijoituksen alkuvaihetta ja nuoren itsenäistymistä.

Lastensuojeluasiakkaille tehdyssä tutkimuksessa nousi esille, että sijaishuollosta tulisi jakaa tietoa myös yleisesti, jotta ennakkoluulot vähenisivät (Lapsiasiavaltuutettu 2012). Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhemmat olivat myös sitä mieltä, että sijaishuollosta tulisi jakaa tietoa enemmän. Heidän mukaansa esimerkiksi kouluille ja muille yhteistyökumppaneille tulisi jakaa todenmukaista tietoa sijaishuollosta ja sijoitetuista lapsista. Sijaisvanhemmat kokivat, että ennakkoluulot sekä sijoitettuja lapsia että sijaisperheitä kohtaan vähenisivät tiedon jakamisen myötä.

10.4 Tukeminen ja läsnäolo arjessa

Lastensuojelulaissa määritelty lasten kasvatuksesta ja huolenpidosta vastaavien henkilöiden tukeminen voi sijaisperheiden arjessa tarkoittaa monenlaisia asioita. Perhehoidossa on mahdollisuus olla osa perhettä arjessa (Pösö 2004, 207), ja siihen kuuluu myös yhteinen tekeminen ja ilo yhdessä olosta. Sosiaalihuoltolain (25 §) mukaan perhehoidon tavoitteena on antaa perheenomaista hoitoa ja edistää läheisiä ihmissuhteita. Perheenomainen hoito ja läheiset ihmissuhteet välittyivät sijaisvanhempien vastauksissa, kun he pohtivat sijaisvanhemmuuden parhaita puolia. Sijaisvanhemmat olivat realistisia työtään koskevissa odotuksissa ja osasivat etsiä onnistumisen tunteita monenlaisista, pienistäkin, arjen asioista. Työnsä vaikuttavuutta sijaisvanhemmat osasivat arvioida pitkän aikavälin kuluessa.

Sijaisvanhempien vastauksissa henkinen tuki arjessa oli kannustavaa. Sosiaalityöntekijän säännölliset soitot antoivat sijaisvanhemmille tunteen, etteivät he tee työtään yksin ja joku välittää heistä. Ketolankin (2008b, 55) mukaan kuulumisten kysely luo sijaisvanhemmille tunnetta siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita ja heidän työtään arvostetaan. Arjessa tutuksi tulleen työntekijän tukea oli myös helpompi vastaanottaa, jos perheessä ilmeni erilaisia kriisejä. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että juuri työntekijän läsnäolo arjessa luo sijaisvanhemmalle tunteen siitä, että tukea on tarvittaessa saatavilla. Perhehoitoyksikkö Kanervan onkin mahdollista tukea laajalla alueella asuvia sijaisvanhempia esimerkiksi säännöllisten soittojen avulla. Käytännön avun järjestäminen vaatii yhteistyötä sijaisperheen kotipaikkakunnan kanssa.

Vaikka arjessa sijaisvanhemmat kokivat selviytyvänsä pääsääntöisesti hyvin ja itsenäisesti, olisi heille helpottavaa saada joskus käytännön apua lasten tai kodin hoitoon. Esimerkiksi perheelle tarjottava kotipalvelu tai perhetyö voisi tukea sijaisvanhempien työtä ja tehtävää merkittävästi. Sijaisvanhemmat kertoivat tutkimuksessa, että kodinhoitoapu antaisi heille mahdollisuuden viettää enemmän aikaa lasten kanssa. Sijaisvanhemmille on tärkeää heidän ja lapsen välisen luottamuksen ja kiintymyksen syntyminen.

Lakisääteisten vapaiden järjestelyyn sijaisvanhemmat ehdottivat tukiperhettä tai lomittajaa, jolloin sijaisvanhemmat pystyisivät lomailemaan ilman lapsia. Perhehoitajalain (6 a §) mukaan lomittajan palkkaaminen perheen kotiin vanhempien loman ajaksi on mahdollista. Osa sijaisvanhemmista koki kuitenkin pärjäävänsä ilman apua lomien järjestelystä, ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen tässäkin kysymyksessä on tärkeää. Tut-

kimuksessa nousi esiin myös taloudellisen tuen tarve lomien järjestettäessä. Tiedottaminen erilaisista lomajärjestelyihin liittyvistä mahdollisuuksista olisi tärkeää.

Sijaisperheiden arkeen vaikuttavat myös lasten biologiset vanhemmat, joiden kanssa toimimiseen toivottiin tukea. Päävastuu arjen sujumisesta on sijaisvanhemmilla, mutta tavoitteena on, että myös biologiset vanhemmat osallistuisivat lapsensa kasvattamiseen (Pösö 2004, 202). Sijaisvanhemmat pitivätkin tärkeänä biologisten vanhempien ja sukulaisten osallistumista lasten elämään mutta toivoivat kasvatusrauhaa arjessa. Yhteisten sääntöjen luominen on välttämätöntä, jotta lapsen ja sijaisperheen elämä olisi ennakoitavaa ja säännöllistä. Sijoittamiseen liittyvän koulutuksen ja tiedottamisen lisääminen biologisille sukulaisille helpottaisi yhteistyön tekemistä.

11 POHDINTA

Tutkimuksen vaiheet pyrittiin kirjaamaan huolella, jotta niihin pystyttiin palaamaan ja tehtyjen asioiden oikeellisuutta pohtimaan läpi koko prosessin. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa säilytettiin kriittinen ja reflektioiva työote, jolla pyrittiin sekä lisäämään tutkimuksen luotettavuutta että mahdollistamaan prosessin arviointi sen loppuvaiheessa. Tässä luvussa pohditaan prosessin onnistumista.

Merkittävää tutkimuksessa oli, että koko prosessi toteutui hyvin suunnitelmien mukaisesti. Aikataulu oli hyvin mitoitettu. Jokaiselle työvaiheelle varattiin sopivasti aikaa, mikä mahdollisti sen, että aikataulussa pysyttiin. Tutkimuksen tekemistä tai siihen liittyvää pohdintaa ei tarvinnut kiirehtiä, ja myös suunnitelmien muuttamiselle oli tilaa. Kiire ei päässyt vaikuttamaan tutkimukseen. Myös tutkimustehtävä pysyi samana koko tutkimuksen ajan.

Sekä suunnitellun aikataulun toteutumisessa että koko tutkimuksen onnistumisessa oli merkittävää Perhehoitoyksikkö Kanervan sitoutuminen prosessiin. Yhteydenpito oli sujuvaa ja keskustelu avointa ja rakentavaa esimerkiksi kyselyn suunnittelussa. Yhteistyö kaikkiaan sujui tutkijoiden näkökulmasta hyvin, ja yhteisesti sovitut asiat toteutuivat kaikissa vaiheissa.

Yhteistyön sujuvuus myös tutkijoina toimineiden opiskelijoiden kesken oli sujuvaa. Kommunikaatio oli avointa, ja erilaisille näkemyksille ja keskustelulle oli tilaa. Parityöskentely sujui mutkattomasti ja luontevasti. Hyvä yhteistyö vaikutti positiivisesti työn ja aikataulujen sujuvuuteen, koska huomio työskentelyssä voitiin pitää itse tutkimuksessa. Opiskelijoiden pääaineina oli sosiaalipedagoginen kasvatusta ja sosiaalipedagoginen sosiaalityö. Molemmat opiskelijat katsoivat tutkimusta oman pääaineensa mukaisesti hieman eri näkökulmasta, mistä johtuen tutkittavaa aihetta saatettiin ymmärtää laaja-alaisesti.

11.1 Kokemus tutkimuksen aiheena

Kokemuksella on suuri merkitys tiedon tuottamisessa. Kokemustieto ei kuitenkaan ole puhdasta kokemusta, vaan siihen vaikuttaa jokaisen aikaisempi koulutus tai muulla tavoin hankittu tieto. Kyky omien tunteiden, arvojen ja tietojen arviointiin vaikuttaa kokemustiedon tuottamiseen. Käytännön työssä havaitaan kehitettäviä osa-alueita, joihin kokemuksen avulla tuotetulla tiedolla voidaan vastata. (Bardy 2009, 270.) Johtopäätöksiä tehtäessä ja tutkimuksen avulla saatujen tietojen pohjalta toimintaa kehitettäessä täytyykin aina muistaa kokemustiedon luonne ja näkemysten yksilöllisyys.

Tutkimussuunnitelmassa todettiin, että mikäli kyselyn pohjalta nousisi esille tarkennusta vaativia teemoja tai kyselyn aineisto jäisi kovin suppeaksi, olisi mahdollista järjestää vielä kolme sijaisvanhemman haastattelua. Sellaisia teemoja, joihin olisi voitu tarkentavien haastattelujen avulla saada lisätietoa, ei kuitenkaan noussut kyselyn analyysissä esille. Jokin yksittäinen asia kyselyvastauksissa herätti kysymyksiä, mutta niiden tarkentamiseksi olisi haastatteluun pitänyt tavoittaa sellainen sijaisvanhempi, joka olisi pystynyt tarkentamaan juuri kyseistä vastausta. Opinnäytetyöprosessia arvioitaessa nousi esiin myös se, että vastausprosentin parantamiseksi kyselyvastauksia olisi voitu yrittää saada vielä enemmän esimerkiksi vielä kolmannella kyselystä muistuttavalla viestillä.

Saadun kokemustiedon lisäksi on aina huomionarvoista muistaa, että myös niillä sijaisvanhemmilla, jotka eivät ole tutkimukseen osallistuneet, on oma kokemuksensa asioista. Mielenkiintoinen pohdinnan kohde onkin se, ketkä kyselyn saaneista jättivät vastaamatta, ja minkä takia. Esimerkiksi Perhehoitoliiton mukaan (Ketola 2008, 41) päätoimiset perhehoitajat ovat aktiivisimpia vaikuttajia, ja jos asiaa tutkittaisiin, voisi vastaavia tekijöitä löytyä myös tämän tutkimuksen kohderyhmästä.

Tutkimustulokset ovat kyselyyn vastanneiden sijaisvanhempien elämässä ja heidän tilanteessaan todellisia, mikä tulee esille sijaisvanhempien kertomista kokemuksista. Johtopäätösten tekeminen kokemusten perusteella on tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle. Yleistettävyyttä ei tällä tutkimuksella tavoiteltu, mutta on kuitenkin mielenkiintoista pohtia myös sitä, miten vastaamatta jääneiden kokemukset olisivat voineet muuttaa tutkimuksen tuloksia. Tämän laajuisessa tutkimuksessa on huomattavaa, että jo muutamankin eri tavalla asioista ajattelevan sijaisvanhemman mielipiteet olisivat voineet muuttaa tutkimuksen tuloksia merkittävästi.

11.2 Kehitysehdotukset

Tutkimuksessa tuli vahvasti esiin sijaisvanhempien tarve lisäkoulutukseen. Tutkimuksessa ei kuitenkaan selvitetty, minkälaista koulutuksen sisältöä tai millaisia koulutusmuotoja sijaisvanhemmat toivoivat. Näitä voisi olla syytä tutkia erikseen, jotta koulutustarpeeseen pystyttäisiin mahdollisimman hyvin vastaamaan. Sijaisperheen arjesta irrottautuminen koulutuksen ajaksi voi olla hankalaa, joten sijaisjärjestelyiden tulee olla kunnossa (Ketola 2008, 48–49). Koulutuksia järjestettäessä tulisikin huomioida sijaisvanhempien mahdollisuudet osallistua koulutuksiin.

Perhehoitajan toimeksiantosopimuksessa määritellään sijaisvanhemman tehtävät ja tuen muodot, jotta hän voi parhaalla mahdollisella tavalla tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Asiakassuunnitelmassa puolestaan on määritelty lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen osa-alueet. Nämä sopimukset antavat sijaisvanhemman työhön viitekehyksen, jossa toimitaan. Myös toiminnan arvioinnissa on tärkeää peilata saavutettuja tuloksia yhteisesti sovittuihin tavoitteisiin. Yhteistyössä on siis tärkeää huomioida sijaislasten monet kasvuympäristöt ja -yhteisöt (Pösö 2004,204), jolloin yhdessä tehtyjen suunnitelmien ja tavoitteiden merkitys korostuu. Asiakassuunnitelman ja toimeksiantosopimuksen yhtenäisyys selkeyttää sijaisvanhemman toimenkuvaa. Näiden asiakirjojen toimintaa ohjaava merkitys tulisi kaikkien lapsen hyvinvoinnin hyväksi työtä tekevien ymmärtää.

11.3 Tutkimus opinnäytetyönä

Tutkimuksessa pyrittiin välttämään tulkintojen tekemistä ja niiden esille tuomista henkilökohtaisten näkemysten ja asenteiden kautta. Esille nostettiin erityisesti sijaisvanhempien kokemukset ja mielipiteet. Tutkimuksessa käytettyihin lähteisiin suhtauduttiin kriittisesti, jotta muidenkaan tutkijoiden tai kirjoittajien omat näkemykset eivät päässeet vaikuttamaan raportissa esille nostettuun tausta-aineistoon tai johtopäätöksiin.

Koska tutkimus oli osa sosiaalialan opintoja ja molemmat tutkijat olivat tutkijoina ensikertalaisia, oli tutkimuksen tekemisessä suuri merkitys myös tutkijoiden oppimisella. Koska hyvän tutkimuksen tulee olla suunniteltu, toteutettu ja raportoitu selkeästi (Kuula 2006, 34–35), siihen pyrittiin kiinnittämään erityistä huomiota. Kaikki tutkimuksen työvaiheet sekä tutkimus- ja analysointimenetelmät pyrittiin avaamaan tässä raportissa selkeästi, jotta on helppo ymmärtää, miten saavutettuihin tuloksiin päästiin.

Opinnäytetyön tekeminen osoitti selvästi, että tutkimuksen ja kehittämisen merkitys sosiaalialalla on suuri. Sosiaalialan ammattilainen ei voi olettaa tietävänsä asiakkaiden asioita tai tarpeita, ennen kuin heitä on kuultu. Asiakkaiden kuuleminen sekä ilmiöiden ja kokemusten tunnetuksi tuominen on välttämätöntä, jotta työtä voidaan kehittää aidosti asiakkaita palvelevaksi

LÄHTEET

- Arnkil, T.E. 2004. Verkostotyö lastensuojelussa- menetelmät huolen mukaan. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 214–239.
- Back-Kiianmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 121–144.
- Bardy, M. 2009. Tiedon punninta ja maailman asuttaminen. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, pdf-tiedosto. Viitattu 4.2.2013. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3e955ab5-14e4-4478-8b72-cfa482210151>
- Barker, J. & Hodes, D. 2006. The Child in Mind: A child protection handbook. 3.p. London and New York: Routledge.
- Eriksson, E. & Arnkil, T.E. 2005. Huoli puheeksi: Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus: Oppaita 60. Helsinki: Stakes.
- Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys: Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus: Aiheita 14/2000. Helsinki: Stakes.
- Heinonen, H. 2011. Sadoissa verkoissa sukkulointia – kumppanuudet sijaishuollossa. Lastensuojelun Keskusliitto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11.p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Acta Universitatis Lapponiensis 60. Väitöskirja.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. 2.uud.p. Helsinki: Edita
- Kangas, U. 2004. Lastensuojelu ja lapsen huolto. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 105–118.
- Ketola, J. 2008a. Perhehoito ennen ja nyt. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–26.
- Ketola, J. 2008b. Lasten ja nuorten perhehoito. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–60.

Kihlman, E. 2005. Sirpaleista kokonaisuudeksi moniasiantuntijuuden avulla. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön Arjen tuki ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 93–117.

Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2.: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3.uud.p. Jyväskylä: PS-kustannus. 70–85.

Korhonen, J. 2008. Tarinani lastensuojelun asiakkaana, sosiaalialan ammattilaisena ja äitinä. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin: Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–28.

Koskinen, V. 2012. Johtava sosiaalityöntekijä. Perhehoitoyksikkö Kanerva. Haastattelu 1.3.2012.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2.: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3.uud.p. Jyväskylä: PS-kustannus. 28–45.

Lapsiasiavaltuutettu. 2012. ”Suojele unelmia, vaadi toivoa” Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6.

Lastensuojelun Keskusliitto. 2004. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2.p. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.

LSL, Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 30.3.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#a417-2007>

Mikkola, M. 2004a. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 61–76.

Mikkola, M. 2004b. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 77–84.

Nätkin, R. & Vuori, J. 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin R. (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 7–38.

Perhehoitajalaki 3.4.1992/312. Viitattu 30.3.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920312>

Pohjola, K. 2005. Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön Arjen tuki ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 43–60.

Punkanen, T. 2010. Työnohjaus muutoksen moottorina. 2.p. Helsinki: Tammi.

Pyhäjoki, J. 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön Arjen tuki ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 71–91.

Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 202–213.

Pösö, T. 2007. Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin R. (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 65–82.

Räty, T. 2004. Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 85–104.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710. Viitattu 30.3.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelutyössä. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 240–255.

Saastamoinen, K. 2012. Lastensuojelulaki 2008 + siihen myöhemmin voimaan tulleet muutokset. Luento. Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu. 4.9.2012. Hämeenlinnan kaupungin lastensuojelu, Kuulas-hanke ja Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu. Luentomateriaali.

THL, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Neuvoa antavat -sivusto: Vertaistuki päihdeongelmissa. Viitattu 23.1.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/vertaistuki

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Ketola, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin: Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–76.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 154–191.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön: Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–42.

Valkonen, L. 2008. Mitä perhehoidosta tiedetään tutkimusten perusteella? Teoksessa Ketola, J. (toim.) Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–120

Yesilova, K. 2007. Perheen puolesta. Teoksessa Vuori, J. & Nätkin R. (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 39–64.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. 1989. YK:n yleissopimus LAPSEN OIKEUKSISTA. Unisef. Viitattu 4.10.2012.
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus. 1948. YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston (OHCHR) ylläpitämä ihmisoikeussivusto. Viitattu 10.9.2012.
<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>

KYSELYN SAATEKIRJE

Hyvä sijaisvanhempi

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme yhteistyössä Perhehoitoyksikkö Kanervan kanssa. Tutkimme, millaista tukea Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhemmat kokevat tarvitsevänsä. Tutkimus toteutetaan kaikille sijaisvanhemmille tehdyllä kyselyllä. Tarvittaessa täydennämme tutkimuksen tuloksia kolmella syventävällä sijaisvanhemman haastattelulla. Haastattelut toteutetaan, mikäli kyselyn aineisto jää suppeaksi tai sitä halutaan tarkentaa. Kyselyyn on mahdollista vastata sähköisesti tai kirjeen mukana tulleella lomakkeella. Tämä sama saateviesti ja linkki sähköisesti täytettävään kyselyyn on lähetetty sähköpostina kaikille sijaisvanhemmille, jotka ovat antaneet sähköpostiosoitteensa Perhehoitoyksikkö Kanervalle.

Tavoitteena on, että Perhehoitoyksikkö Kanerva pystyy toimintansa kehittämisessä hyödyntämään tutkimuksemme tuloksia. Keräämme mahdollisimman paljon ajatuksia Perhehoitoyksikkö Kanervan työn kehittämistä varten. Toivomme teidän vastauksissanne avoimesti kertovan ajatuksistanne ja toiveistanne. Tutkimuksen ei ole tarkoitus kartoittaa olemassa olevia tukimuotoja, vaan luoda edellytyksiä ennakkoluulottomasti tukimuotojen kehittämiseksi. Tutkimuksen tavoitteisiin kuuluu myös nostaa esille ajatuksia siitä, millaisia uusia tukimuotoja Perhehoitoyksikkö Kanerva voisi tarjota.

Kyselyn toteuttamisen lisäksi pyrimme tällä yhteydenotolla tavoittamaan vapaaehtoisia mahdollisia haastatteluja varten. Koska Kanerva ei voi luovuttaa asiakkaidensa nimiä eikä yhteystietoja, odotamme haastatteluja varten teidän yhteydenottoanne. Mahdolliset haastattelut toteutetaan syksyn 2012 aikana. Ajankohta ja paikka sovitaan erikseen jokaisen haastateltavan kanssa. Mikäli olet kiinnostunut osallistumaan kehittämistyöhön suostumalla haastatteluun, ota meihin yhteyttä. Yhteystietomme ovat kirjeen lopussa. Jos vapaaehtoisia ilmoittautuu enemmän kuin kolme, haastateltavat arvotaan.

Olemme sopineet, että opiskelijat toteuttavat tutkimuksen ja perhehoitoyksikkö saa käyttöönsä tutkimuksen tulokset. Tutkimusaineisto käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja hyvää tutkimusetiikkaa noudattaen. Tutkimus julkaistaan opinnäytetyönä, joten se on kaikkien asiasta kiinnostuneiden saatavilla.

Kyselyt palautetaan vastauskuoressa postitse tai sähköisesti 12.9. mennessä.

Ystävällisin terveisin

Saara Hintikka
(sähköpostiosoite)
(puhelinnumero)

Maija Mäenpää
(sähköpostiosoite)
(puhelinnumero)

KYSELY SIJAISVANHEMMILLE

Kysely Perhehoitoyksikkö Kanervan sijaisvanhemmille

Mikäli sijaisperheessä on kaksi vanhempaa, toivomme vastausten edustavan yhteistä näkemystä asioista.

Mikäli vastaukselle tarkoitettu tila on liian pieni, voitte jatkaa vastauksianne paperin kääntöpuolelle. Tällöin muistakaa merkitä kysymyksen numero vastauksen yhteyteen, jotta pystymme käsittelemään sen.

1. Millaista tukea koette tarvitsevanne sijaisvanhemmuuteen?

a. Perhehoitoyksikkö Kanervalta _____

b. lapsen vastuusosiaalityöntekijältä _____

c. biologisilta vanhemmilta/ suvulta _____

d. yhteiskunnalta (esim.koulu/päivähoito) _____

e. vertaistukena muilta sijaisvanhemmilta _____

2. Millaisissa tilanteissa ja miltä taholta tukea tarvitsette erityisesti?

a. sijoituksen alkaessa _____

b. lasten elämän siirtymävaiheissa (esim. esikoulu, koulu, opiskelu, itsenäistyminen) _____

c. kasvun ja kehityksen ohjauksessa _____

d. omaisverkoston rakentamisessa _____

e. kriisivaiheissa _____

3. Miten koette lapsen asiakassuunnitelman tukevan teitä sijaisvanhemman työssä? _____

4. Millaista tukea tarvitsette perheen arjen sujumisessa? _____

5. Millaista tukea koette tarvitsevanne lakisääteisten vapaiden järjestämisessä? _____

6. Millaista tukea tarvitsette, kun lapsen kotikunta on eri kuin asuinkunta? _____

7. Oletteko saaneet riittävästi tietoa? Miten tietoa tulisi olla saatavilla?

a. perhehoitajan tehtävään ja asemaan liittyen _____

b. eri tukimuodoista _____

8. Mitkä asiat mielestänne ovat parhaita puolia sijaisvanhempana toimimisessa? _____

Kiitos vastauksestanne!

KYSELYN SAATEKIRJE 2

Hyvä sijaisvanhempi

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Hämeen ammattikorkeakoulusta. Lähestyimme teitä tämän saman kyselyn kanssa muutama viikko sitten. Nyt toivoisimme vielä lisää vastauksia niiltä vanhemmilta, jotka eivät vielä ole vastanneet, koska vastausprosentti jäi melko pieneksi. Haluamme kiittää niitä vanhempia, jotka jo ovat vastanneet.

Tarvittaessa täydennämme tutkimuksen tuloksia kolmella syventävällä sijaisvanhemman haastattelulla. Haastattelut toteutetaan, mikäli kyselyn aineisto jää edelleen suppeaksi. Mahdolliset haastattelut toteutetaan syksyn 2012 aikana. Ajankohta ja paikka sovitaan erikseen jokaisen haastateltavan kanssa. Mikäli olet kiinnostunut osallistumaan kehittämistyöhön suostumalla haastatteluun, ota meihin yhteyttä. Yhteystietomme ovat kirjeen lopussa. Jos vapaaehtoisia ilmoittautuu enemmän kuin kolme, haastateltavat arvotaan.

Kyselyyn on mahdollista vastata sähköisesti tai kirjeen mukana tulleella lomakkeella. Sähköinen kysely löytyy osoitteesta:

Tavoitteena on, että Perhehoitoyksikkö Kanerva pystyy toimintansa kehittämisessä hyödyntämään tutkimuksemme tuloksia. Keräämme mahdollisimman paljon ajatuksia Perhehoitoyksikkö Kanervan työn kehittämistä varten. Toivomme teidän vastauksissanne avoimesti kertovan ajatuksistanne ja toiveistanne. Vastausten ei kuitenkaan tarvitse olla pitkiä tai lausemuotoisia. Kukin vastaa omalla tavallaan. Tutkimuksen ei ole tarkoitus kartoittaa olemassa olevia tukimuotoja, vaan nostaa esille ajatuksia siitä, millaisia tukimuotoja Perhehoitoyksikkö Kanerva voisi tarjota.

Olemme sopineet, että opiskelijat toteuttavat tutkimuksen ja perhehoitoyksikkö saa käyttöönsä tutkimuksen tulokset. Tutkimusaineisto käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja hyvää tutkimusetiikkaa noudattaen. Tutkimus julkaistaan opinnäytetyönä, joten se on kaikkien asiasta kiinnostuneiden saatavilla.

Kyselyt palautetaan vastauskuoressa postitse tai sähköisesti 1.10. mennessä.

Ystävällisin terveisin

Saara Hintikka
(sähköpostiosoite)
(puhelinnumero)

Maija Mäenpää
(sähköpostiosoite)
(puhelinnumero)